

160669

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YERELLİK KAVRAMI VE MÜZELER

Esra BEŞİROĞLU

SBE Müzecilik Yüksek Lisans Programında Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Öğr. Gör. Burçak MADRAN (YTÜ)

İSTANBUL, 2005

İÇİNDEKİLER

Sayfa

RESİM LİSTESİ.....	IV
ŞEKİL LİSTESİ	V
ÖNSÖZ	VI
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMLAR	2
2.1 Yerellik	2
2.1.1 Uluslaşma	2
2.1.2 Küreselleşme ve Evrensel Kültür	3
2.1.3 Postmodernizm ve Yerellik.....	4
2.2 Kimlik	6
2.2.1 Bireysel Kimlik	6
2.2.2 Kolektif Kimlik	7
2.2.2.1 Etnik Kimlik	8
2.2.2.2 Kültürel Kimlik	9
2.2.2.3 Ulusal Kimlik	10
2.2.2.4 Yerel Kimlik	12
3. YEREL MÜZE	14
3.1 Müze Tipolojisi İçinde Yerel Müze	14
3.2 Yerel Müze Türleri	15
3.2.1 Kent Müzeleri	15
3.2.2 Bölgesel Müzeler	23
3.2.3 Ekomüzeler	29
3.3 Türkiye’de Yerel Tarih Çalışmaları ve Yerel Müze Oluşumları	34
3.3.1 Tahtakuşlar Köyü Özel Etnografya Galerisi	35
3.3.2 Bayburt Baksı Müzesi Halk Sanatları Araştırma Uygulama Merkezi	37
3.3.3 İzmir Kent Müzesi	39
3.3.4 Bursa Kent Müzesi	40
3.4 Yerel Müze Ne Olmalıdır	42
3.4.1 Amaç ve Görevler	44
3.4.2 Yerel Müzenin Disiplinlerarası Çalışma Alanları	45

3.4.3.	Kavramsal İçerik	49
3.4.4	Bölümler	53
3.4.5	Etkinlikler	57
4.	SONUÇ	59
KAYNAKLAR		61
ÖZGEÇMİŞ		64

RESİM LİSTESİ

	Sayfa
3.1 Londra öncesi Londra galerisi “nehir duvarı” sergisi	19
3.2 Londra Müzesi mozaik döşeli oda canlandırması	19
3.3 Londra Müzesi “Büyük Yangın”ı gösteren model	20
3.4 Londra Müzesi “Poyle Park” sergisi	20
3.5 Londra Müzesi Newgate Hapishanesi hücre kapıları	21
3.6 Londra Müzesinde seramik yapımı etkinliği	22
3.7 Newcastle Bölge Müzesi	25
3.8 Newcastle Bölge Müzesi “Nasıl Yaşamalıyız” sergisi	26
3.9 Newcastle Bölge Müzesi fosil ağaç sergilemesi	28
3.10 Newcastle Bölge Müzesi “Tellerin Gölgesi” sergisi	28
3.11 Newcastle Bölge Müzesi, dinozorlarla ilgili bir geçici sergi hazırlığı	29
3.12 Danimarka Göl Bölgesi Ekomüzesi çevreye yerleştirilen bilgi panoları	31
3.13 Danimarka Göl Bölgesi Ekomüzesi içinde her müzenin yaptığı farklı etkinlikler	32
3.14 Danimarka Göl Bölgesi Ekomüzesinde bir Ortaçağ pazarının canlandırılması	33
3.15 Baksı Müzesi	37
3.16 Baksı Müzesi sergilemesine bir örnek	38

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
3.2 Yerel tarihi araştırma, yazma, belgeleme ve ona ilişkin ürünleri toplamaya yönelik disiplinler	45
3.3 Yerel müzeyi oluşturan kavramlar	48

ÖNSÖZ

Müzelerin topluma karşı üstlendiği görev yalnızca geçmişin korunması ve geleceğe aktarılmasıyla sınırlı kalmamış, müzeler uluslaşma sürecinden etkilenecek, milli duyguların uyandırılması, güçlendirilmesi ve diğer uluslarla prestij yarışında da önemli araçlar haline gelmiştir. 19. yüzyılda en önemli siyasal ve toplumsal yapı olan uluslar yeniden çözülmeye ve kapsadığı yerelliklerle ele alınmaya başlamışlardır. Küreselleşme karşısında da kültürel direnç noktaları olarak görülen yerel kültürler, müzeler için daha gerçekçi bir dayanak sağlamaktadırlar. İster kırsal ister kentsel yaşam alanları olsun, müze tüm yerel topluluklar için yerel kimlik bilincinin geliştirilebileceği mekanlar olma yolundadır. Bu gelişim hem kimlik-farklılık hem de çevre-insan ekseninde meydana gelmektedir. Çünkü toplumların ezen-ezilen, sömüren-sömürülen karşıtlıklarıyla değil; hoşgörü, farklılıklara saygı gösterme ilişkisi içinde bir arada ya da yan yana olabileceği bir düzen aranmaktadır.

Yerel müze hizmet alanını yerel kültürle sınırlayarak, müzecilikte sıradan insanı, yani toplumu oluşturan asıl kitleyi merkeze koyan bir yaklaşım göstermektedir. Yalnızca resmi tarihi değil, insanların belleklerinde yer alan geçmişi ve bu günü de kayda değer bulmaktadır. Yerel müze ulusun kurgusal yapısı yerine, toplumsal yaşamışlıklar ve yaşamakta olanlar üzerine oluşturulan bir yapıdır.

Beni yerel müze kavramıyla tanıştıran, bu konudaki fikirlerini paylaşmaktan ve bana zaman ayırmaktan kaçınmayan tez danışmanım Burçak Madran'a içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ailemin ve desteğini esirgemeyen arkadaşlarımdan da kuşkusuz bu teze katkıları olmuştur. Bunun için onlara da teşekkür borçluyum.

ÖZET

Bu tez kapsamında, “Yerellik” kavramı ve bizi bu gün yerelliğe götüren süreçler incelenerek, alternatif bir müze yapılanmasına kazandırdığı farklı yaklaşımların ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Yerel kültürlerin üzerini örten ve farklılıklarını kaybetmelerine neden olan olgular olarak ulusallaşma ve küreselleşme süreçleri incelenmiş ve bu süreçlerin çok kültürlü toplumlar, yerel kimlikler üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur. Kimlik kavramı da, birey, toplum ve müze ilişkisi bağlamında, kolektif kimlik biçimlerine ağırlık verilerek açıklanmıştır. Tüm bu süreçler ve kavramsal ilişkiler bizi, çalışmada saptanan sorunlara bir çözüm olarak “yerel müze” kavramı önerilerine götürmektedir. Bu aşamada öncelikle yerel müze türleri olarak; kent müzeleri, bölgesel müzeler ve ekomüzeler, yurtdışındaki örnekleriyle birlikte anlatılmış ve yerel müze kavramıyla örtüşen ve örtüşmeyen yönleri araştırılmıştır. Ayrıca Türkiye’de yapılan yerel tarih çalışmaları ve yerel özellik gösteren yeni müze oluşumlarına değinilmiş ve yine yerel müze ile ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Son olarak yerel müze, hizmet alanını bütünlük arz eden bir toplumsal yaşam alanıyla sınırlayarak, yerel kimliği ve onun yaşadığı coğrafyayı bütünüyle ele alan, yeni bir müze yapılanması olarak önerilmiştir. Bu öneri, yerel müzenin tanımını, kavramsal içeriğini, amaç ve görevlerini, disiplinler arası çalışma alanlarını içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel müze, yerel kimlik, kent müzeleri, ekomüzeler, bölgesel müzeler.

ABSTRACT

In content of this thesis , with research of localisation concept and the process that will take us to localisation today, the purpose is to figure out different approaches which will effect the building of an alternative museum structure.

Nationalisation and globalisation concepts were investigated as facts that cover the local cultures and push them to lose their variations. Identity, in context of individual, community and museum relations; is stated according to the collective identity forms.

All these process and conceptual relations takes us to local museum advise which was determined as a solution of the matter during this study. In this phase, at first as local museum types; city museums, regional museums and ecomuseums are explained with their samples from foreign countries and the aspects are examined if they match with local museum concept or not. On the other hand, local history studies and new museum constitutions which shows local features is mentioned and evaluated again in circumstances of its relations with local museum.

Finally; local museum is advised as new museum structure which limits its service area with a community area that is formed in integrity and takes up the local identity and the geography where it belongs in complete. This advise includes; the description of local museum, conceptual content, objectives and tasks, study areas between disciplines.

Key Words: Local museum, local identity, city museum, ecomuseum, regional museum.

1. GİRİŞ

Dünyada 19. yüzyılı “milliyetçilikler çağı”na dönüştüren Fransız İhtilali ulusal bilincin oluşmasına ve o zamana değin toplumsal bağlılıkları kuran hanedan, din, dil gibi unsurların yerini ulusal kimliklerin almasına neden olmuştur. Ulusal kimlik, aynı idari sınırlar içinde yaşayan insanları aynı geçmiş ve bir gelecek tasavvuruyla birleştirerek, tüm farklı kültür gruplarını kuşatan ve göz ardı eden bir üst kimlik olarak ortaya çıkmıştır. Diğer yandan modernleşme sonrasında batı kültürünün neredeyse ulaşmadığı bölge kalmaksızın dünyadaki tüm kültürleri etkisi altına alması; onları benzeştirerek yol açtığı kültürel tekdüzelik “küreselleşme” olgusunun sorgulanmaya başlamasına neden olmuştur.

Bu tezin konusuna neden olan sorular kaynağını farklılıkları baskı altına alan ulusallaşma ve onları tekdüzeleştiren küreselleşme olgularında bulmaktadır. Bu tezle amaçlanan; bugün küreselleşme ve demokratik bir sosyal düzen anlayışında yükselişi izlenen “yerel” kavramının farklılık ve kimlik bağlamında müzelere uyarlanmasıdır. Bu amaçla başlangıçta ortaya koyulan sorulara “yerellik” kavramıyla yanıt verilmeye çalışılacak ve “yerel müze” üzerine öneriler yapılacaktır. Yerel müze, her türlü kimliğin kendini ifade edebileceği, ortak belleğini oluşturabileceği ve kültürel sürekliliğini sağlayabileceği bir yapı olarak sunulacaktır.

Bu amaçlar doğrultusunda ilk olarak “yerellik” ve “kimlik” başlıkları altında bu kavramların açılımlarına, ulusal ve küreselin kültürel çeşitlilik ile ilgili sorunlarına ve müzenin tüm bu kavram ve olgularla ilişkisine değinilecektir. Sonraki bölümde; önceki bölümlerde tespit edilen sorulara karşılık bir öneri olarak “yerel müze” kavramı tartışılacak, yerel müze tanımlaması ve türleri, dünyada ve Türkiye’de bu tür müzelere örnek teşkil edebilecek müze oluşumlarına değinilecek ve son olarak da bir yerel müzeyi oluşturacak kavramlar, içereceği bölümler, yerel müzenin amaç ve görevleri ortaya koyularak yerel müze kavramı somutlaştırılmaya çalışılacaktır.

2. KAVRAMLAR

2.1 Yerellik

2.2.1 Uluslaşma

Dünyada uluslaşma sürecinin başlamasının ve ilk ulus-devletlerin ortaya çıkmasının o güne değin imparatorlukların geniş topraklarında yaşamlarını sürdüren farklı etnik topluluklar üzerindeki etkisi iki türlü görülmüştür: Birincisi imparatorluğun ulus-devlete dönüşen yapısı içinde, baskın bir etnik kimliğin hakimiyeti altında ve yeni ulus kimliğiyle devlete dahil olmak; ikincisi ise kendi kimlik bilinciyle ayaklanarak, kendi ulus-devletini kurmak. Dünyada uluslaşmayı tetikleyen etken şüphesiz Fransız İhtilali'ydi ve bundan sonra ulusçuluk hareketleri Avrupa'da hızla yayılarak 19. yüzyılı "resmi milliyetçilikler" çağına dönüştürmüştür. O zamana değin, müzeler imparatorlukların dört bir yanından toplanmış, değerli nesnelerle imparatorluğun gücünü yansıtıyordu. Milliyetçilikler çağında müzelerin hizmet ettikleri birim imparatorluklar yerine ulus-devletler oldu. Resmi bir ideolojinin ürünü olan ulus, müzeleri de bu ideolojinin resmi kurumlarına dönüştürdü. Bundan sonra müzeler imparatorlukların görkemini değil, ulus- devletlerin şanlı tarihini, ulusal kimliği güçlendiren temalarla anlatmaya başlamıştır. Dolayısıyla böyle bir süreç içinde gelişen müzelerde sıradan insanın ve toplum içindeki farklı grupların yaşamına dair bilgiye ulaşmak pek mümkün değildir. Çağlar boyunca insanların değerli, egzotik ya da tarihi nitelikteki eserleri toplamaya olan ilgisi iki sebeple olmuştur: Merak etme ve bilgiye ulaşma; sahip olma ve bunu gösterme. İlk sebeple oluşturulan koleksiyonlar bilgi kaynağı olarak görülmüş ve halkla paylaşılmaya çalışılmıştır. Bilgi kaynaklı olduğu için bu tür koleksiyonların değerli nesnelerden oluşması gerekliliği olmamıştır. Oysa sahip olma ve sahip olduklarını gösterme arzusu, paylaşmaktan çok kendi toplumsal statüsünü sağlamlaştırmaya dayanmaktadır ve tek yönlüdür. Özel bir kişi ya da zümreye veya ulusa, diğerlerine (öteki) karşı bir varlık gösterisinin araçlarıdır. Koleksiyonu oluşturan nesnelerin yorumu ve bilgisi bu tek yönlü ilişkiye dayanır, sorgulanamaz. Bugün de müzelerin bu ilişki biçiminden koptuğu söylenemez ancak, müzeciliğin bir disiplin olarak ortaya çıkışı (müzeoloji) ona ilişkin kavramları ve dayanakları sorgulamamızı ve geliştirebilmemizi sağlamaktadır. Günümüzde müzeler çok çeşitli türlerde varlık göstermektedirler ve ulusal müzeler de bunlardan biridir. Elbetteki bu tipolojik gelişim ve ulusal müzelerin onun içinde ayrılması, diğer türdeki müzeleri ulusal göndermelerden ve yönlendirmelerden soyutlamamıştır. Ancak, ulusal kimlik ve müzelerin ilişkisi üzerine yorumlar gündeme gelmiş ve bu ilişki arasındaki problemler tartışılmaya başlanmıştır.

2.1.1 Küreselleşme ve Evrensel Kültür

Küreselleşme bugün olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yaklaşımla ele alınmaktadır. Olumlu yaklaşım, küreselleşen dünya ekonomisi içinde ayakta kalmak ve güçlenmek için ona mümkün olan en üst düzeyde uyum sağlama çabaları biçiminde görülür. Olumsuz yaklaşım ise küreselleşmenin, kültürel çeşitliliği yok ettiği savına karşılık bir kültürel direnç geliştirme biçiminde ortaya çıkmıştır. Küreselleşme (globalleşme) adına da yansıdığı biçimde “tüm dünyayı kapsama” ya da “tüm dünyaya yayılma” anlamını barındırmaktadır. Söz konusu yayılma kültürel, ekonomik, politik tüm bileşenleri içerir. Küreselleşmeyi başlatan ve ona yön veren etkenler, Avrupa’da aydınlanmanın; gerekli bilimsel ve düşünsel ortamı sağlayarak, ortaya çıkmasını tetiklediği modernizmde görülmektedir. Modernleşme Marshall Bermann (1992) tarafından oldukça kapsamlı bir biçimde açıklanmıştır:

“Fiziksel bilimlerde gerçekleşen, evrene ve onun içindeki yerimize dair düşüncelerimizi değiştiren büyük keşifler; bilimsel bilgiyi teknolojiye dönüştüren, yeni insan ortamları yaratıp eskilerini yok eden, hayatın tüm temposunu hızlandıran, yeni tekelci iktidar ve sınıf mücadelesi biçimleri yaratan sanayileşme; milyonlarca insanı atalarından kalma doğal çevrelerinden koparıp dünyanın bir başka ucunda yeni hayatlara sürükleyen muazzam demografik altüst oluşlar; hızlı ve çoğu kez sarsıntılı kentleşme; dinamik bir gelişme içinde çok farklı insanları ve toplumları birbirlerine bağlayan, kapsayan kitle iletişim sistemleri; bürokratik işleyiş ve yapılarıyla her an güçlerini daha da artırmak için çabalayan ve güçlenen ulus-devletler; siyasal ve ekonomik egemenlere karşı direnen, kendi hayatları üzerinde biraz olsun denetim sağlayabilmek için didinen insanların kitlesel toplum hareketleri; son olarak tüm bu insanları ve kurumları bir araya getiren ve yönlendiren, keskin dalgalanmalar içindeki kapitalist dünya pazarı.”

Modernizmle, yaşamın her alanında görülen tanrı egemenliği son bulmuş, yerini aklın egemenliği ve evrensel doğrular olarak kabul edilen bilimsel bilgi almıştır. Aslında tüm bu gelişmeler yaklaşık 17. yüzyıldan itibaren Avrupa’da görülmektedir-hatta daha gerilere giderek bu sürecin başlangıcına reform ve Rönesans konulabilir; bunlar Avrupa’nın geçirdiği toplumsal evrelerdir. Avrupa’nın, evrensel doğruları, biçimleri, estetiği keşfi ve dünyayı bu gözle algılamaya, yorumlamaya ve yargılamaya başlaması, diğer toplumları bu kriterler doğrultusunda yeniden biçimlenmeye mecbur bırakmıştır. Çünkü bilimsel alandaki ilerlemenin

sağladığı hızlı teknolojik gelişim ve sanayileşme Avrupa'nın ekonomik olarak çok büyümesine ve tüm dünya ekonomisini yönlendiren bir güç kazanmasını sağlamıştır. Onun kadar güçlü olabilmenin ya da bu güç karşısında varlığını sürdürebilmenin yolu, her anlamda onunla benzeşmeyi zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla batı toplumlarının kendi doğal toplumsal süreçleri sonucunda ulaştıkları modernleşme, diğer topluluklarda ithal bir yaşam biçimi ya da ekonomik sistem olarak karşılığını bulur. Tüm dünyada ideal toplumsal süreç; politik, ekonomik, kültürel yapılanma ve estetik biçim batıninki olarak görülür. Onun dışında kalan toplumlar, kendi ekonomik, politik ya da idari açmazları için yeni çözüm olanaklarını kendi içinde aramaz, hep batıya bakar; çözüm yollarını orada arar, kendini batıyla karşılaştırır ve ona yaklaştığı ölçüde, başarılı, güçlü olduğunu var sayar. Kısaca modernizm batılı toplumların yaşadığı bir toplumsal evre, onun dışındakilerinse bu sürecin etkilerini hissederek çalkalandığı ve eksik bir biçimde bu sürecin bir yerinde ona karıştığı bir geçmişten kopuştur. Küreselleşmenin olumsuz yorumu bu sakat toplumsal dönüşümler üzerine kurulmaktadır ve geçmişten ve doğadan kopuşun sorumlusu olarak görülmektedir. Artık insanların büyük bir kısmı kentlerde yaşamaktadır ve modern yaşamın en yoğun olarak görüldüğü yerler kentlerdir; beslendiği kaynak kendi içinden çok, dışarıdan gelmektedir. Kentlerin karışık toplumsal yapısı, onu yaşadığı yer olarak sahiplenilen bireylerin yetişmesine imkan vermemektedir. Bu bilinçsizlik ve aidiyet duygusundan yoksunluk, kentlerdeki karmaşayı, güvensizlik ve sağlıksızlığı, doğal çevreyi ve kültür varlıklarını yok edişi doğurmaktadır. Müzeler bu noktada toplumsal farkındalığın gelişmesi, farklı kültürel biçimlerin bir dayanak bularak kendini sürdürebilmesi için bir rehber olmayı amaçlamaktadır. Yalnızca ulus-devlet çatısı altında tek bir kimliğin etiketiyle yaşamak zorunda kalan farklı toplulukların kendini ifade aracı olarak değil; kendi geçmişine, ortak belleğine dair nesneleri, anıları toplayıp paylaşan bir mekan olarak tanımlanmaya başlamıştır.

2.1.3 Postmodernizm ve Yerellik

Yerellik kavramı her şeyden önce “yer” ile ilişkili olarak tanımlanır. Söz konusu olan “yer”in oradaki topluluk ile olan ilişkisi (ortak bir geçmişi paylaşma biçiminde) “yerel”in anlamını oluşturur. Yani sınırları belirli bir coğrafi alan ve o coğrafi alanı paylaşan insanlar bir yerellik arz ederler. Yerel aynı zamanda daha büyük bir coğrafi alanın kapsadığı daha küçük bölgelerin adıdır. Bu durum yerelin kesin ve sınırları belli bir tanımının yapılmasına izin vermez. Çünkü her zaman büyük coğrafyalar daha küçük olanları kapsar ve onlarda daha küçük olanları...bu ilişki yerel söz konusu olduğunda toplumun en küçük birimine kadar gidebilir. Yerel'in en ayırt edici özelliği; ulusun aslında birbirlerini tanımadıkları ve hiç görmedikleri halde hayal ettikleri insanlarla bir bağ kurmasının aksine, yerel'in “bir taraftan günlük etkinliklerin , yüz

yüze ilişkilerin gerçekleştiği”(WALD, 1997) bir topluluk olmasıdır. “Yerel”, son yıllarda çok popüler bir kavram olmasına karşın, içeriğiyle ilgili ortaya atılan yaklaşımlar birbirinden çok farklılık gösterir ve henüz fazla geliştirilmemiş bir kavramdır (bkz. WALD, 1997). Bugün yerelin popülerliği, modernitenin ve küreselleşmenin dünya kültürlerini aynılaştıran etkisi ve buna karşılık postmodernizmin yükselerek bu kültürel hegemonyayı reddeden ve yerine kültürel farklılıkların korunması üzerine geliştirdiği söylemle birlikte ortaya çıkmıştır. Postmodernizm kelime anlamıyla modernizmin sonuna vurgu yapmaktadır ancak, toplumbilimcilerin bir bölümü, onun modernist sorunsala karşılık olarak ortaya çıktığını savunurken, başka bir bölümü modernizmin bir devamı olduğu yolunda farklı bir fikir öne sürmektedirler. Bu iki görüş arasındaki farklılık postmodernizmin çıkış kaynağına dayanır; ilkinde postmodernizm modernizme karşı onun dışından gelişen bir durumken, ikincisinde modernizmin kendi içinden kendi sorunlarına bir çözüm bulmak amacıyla öz eleştiri biçiminde ortaya çıkmıştır. Postmodernist söylemin savunucularına göre “modernist sorunsalda farklı kimlikler modern birey kavramına indirgenmiş, toplumsal eylemlilikler kendi özgünlükleri ve tarihsellikleri içinde değil, bu indirgeyici, birleştirici ve bütünselleştirici süreç içinde ele alınmıştır” (Keyman, 1993). Postmodernizm aynı zamanda bir kimlik felsefesi olarak, demokrasinin yerine farklılıkların tanınmasına dayalı radikal demokrasi kavramını getirerek yeni bir siyasal anlayış ve harekete yol açmıştır(bkz. . Keyman, 1993). Modernizmin bireyi öne çıkaran ve vatandaş birey kategorisinde farklılıkları göz ardı eden yapısına karşılık postmodernizm, farklılıkları yeniden gündeme getirir, onların kendini özgürce ortaya koyabileceği yeni bir siyasal, toplumsal yapılanma önerir. Yerel ve yerellik kavramları bu noktada önem kazanmış ve tartışılmaya başlanmıştır. Postmodernizmin farklı kimliklerin önemine yaptığı vurgu “yerel”in ön plana çıkarak, küreselleşme karşısında kültürel çeşitliliğin korunması için güçlendirilmesi ve kendini sürdürebilmesine yönelik çözüm arayışlarını getirmiştir.

Mehmet Ali Kılıçbay (2002) küreselleşmenin tarihini Mezopotamya, Mısır, Çin gibi ekonomi ve siyaseti (yani orduyu) merkezileştirerek yerel kültürlerin üzerini örten imparatorluklara dayandırmaktadır. Diğer yandan eski Yunan tüm Akdeniz havzası içindeki farklı etnik toplulukları ortak dil aracılığıyla toplayarak büyük bir uygarlık oluşturmuştur. Ancak burada yerelliklerin üzerini örten askeri ve siyasi bir birlik yoktur. Daha sonra da Roma İmparatorluğu aynı kültürel yayılmayı Latince aracılığıyla yapmıştır. Askeri güç ve dilden sonra ise küreselleşmenin en büyük araçlarından biri din olmuştur. Çünkü din kutsallığından öte “..bir

yaşama biçimi...bu dünyaya ilişkin kurallar bütünüdür” (Kılıçbay, 2002). Son olarak yerel unsurların üzerini örten olgu, 19.yüzyılla birlikte başlayan uluslaşma hareketleridir. Din için sınırlar yoktur ve tek birleştirici unsur o dine olan inançtır. Ulusallık ise belli bir etnik kimlikle tanımlanır. Etnik kimliğini keşfeden ve ulusal bilincini geliştiren topluluklar için din daha geride kalmıştır. Ulusun varlığı bir etnik kimliğe işaret etse de bugün Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi farklı millet gruplarının oluşturduğu ülkeler vardır. ABD’de Asya ve Afrika kökenli pek çok insan yaşamasına karşın yaygın olan kültür “Beyaz-Anglosakson-Protestan Amerikalı’nın değerler sistemi”nden oluşmuştur (Üstel, 1993). 1960’lı yıllardan itibaren etnik toplulukların sisteme yönelik tehditleri “eritme potası”(melting pot) söylemini geçersiz kıldı. Eritme potası “ABD’ye yerleşen farklı uluslardan insanların kısa bir süre içinde “farklı” olmaktan çok benzer olmasını”(Üstel, 1993) amaçlayan Amerikan ulusçuluğuydu. Ancak Amerikan ulusçuluğu yalnızca kendi sınırları içindeki etnik toplulukları benzer kılmak amacı taşııymıyordu, kendi yüksek değerlerinin herkes tarafından izlenmesine yönelik bir hedefi vardı. Böylece yerel kavram ve değerlerin önemini yitirerek batı değerlerinin; ekonomik, siyasal ve kültürel sisteminin dünyanın hemen her yerinde yükselmesi ve küreselleşme adı altında o sistemin bir parçasına, bir benzerine dönüşmesi gerçekleşti.Yerellik ulusal olanın karşısına da aynı sebeplerle çıkar. Ulusun tek bir etnik kimliğin egemen olduğu ve azınlıkta kalan farklı etnik toplulukları aynı egemen kimliğin paketine koyan yapısı, yerelliği burada da farklı kültürlerin kendini ifade edebildiği bir ortam talep etme biçiminde ortaya çıkarıyor. Ancak yerelleşme yalnızca etnik bağlamda ele alınan bir olgu değildir. Farklı bölgelerde yaşayan fakat aynı etnik kökenden olan topluluklar birbirlerinden farklı kültürel özellikler gösterebilirler. “Yerel, mekan ile sosyalin ilişkisinin bir ifadesidir” (WALD, 1997). Yerelleşme olgusu diğer yandan, 19. yüzyılın ulusçuluk hareketlerinde olduğu gibi, etnik kimliklerin yeniden öne çıkışı olarak da yorumlanabilir. Ancak yerelleşme ile tartışılan ve hedeflenen, farklı kimlikleri küreselleşmenin tek tipleştirici etkisinden koruyarak ve üzerlerinden ulusallık örtüsünü kaldırarak kültürel çeşitliliği korumak ve her kültüre özgürce kendini ifade edebileceği bir ortam sunmaktır.

2.2 Kimlik

2.2.1 Bireysel Kimlik

Kimlik “bir özneyi tanımlamak için gerekli unsurların tümüne ve buna ek olarak da ‘aynılıkla’ ilgili birlik, bağlantı, benzerlik, özerklik, değer duygularının tamamına işaret eden; hem toplumsal hem de psikolojik anlamda bireyin ne ve nerede olduğunu açıklayan referanslar

toplama”dır (Vatandaş, 2002). Jan Assmann (2002) kimliği “bir bilinç sorunu, daha doğrusu kişinin kendi hakkında bilinçsizce oluşan algılayışının bilince çıkması” olarak tanımlamış ve kimliği “ben” ve “biz kimliği” olmak üzere ikiye ayırmıştır. Buna göre ben kimliği; kişinin dünyadaki varlığının benzersizliği üzerine kurulan “bireysel kimlik” ve toplumsal rol ve görevlerin etkisiyle biçimlenen “kişisel kimlik”, yani ben kimliğinin toplumsal yanından oluşur. Ancak, ben kimliğinin her iki yönü de içinde bulunduğu kültüre, yaşam koşullarına ve tarzına, tarihsel döneme bağlı olarak gelişir; yani grup olmadan “ben”in bir anlamı kalmaz (bkz. Assmann, 2002). Diğer yandan “biz kimliği”, yani ortak kimlik, yalnızca onu oluşturan bireylerin bilincinde varolabilir. Öyleyse kimlik, hem ben kimliği hem de biz kimliği için, birey ve toplum ilişkisine dayanır; biri olmadan diğerrinin varlığı mümkün değildir.

2.2.2 Kolektif Kimlik

Kolektif kimlik, belli bir bölgede bazı ortak özelliklerle bir araya gelmiş bireylerin oluşturduğu ortak kimliktir. Ortak kimliği oluşturan grup üyeleri onunla özdeşleşir. Kimlik bir bilinç sorunu olarak tanımlandığına göre temelinde birey vardır ve ortak kimliğin güçlü ya da zayıf oluşu, onu oluşturan bireylerin bilinçlerindeki canlılığa bağlıdır. Toplum aslında somut olmayan, hayali bir yapı olması dolayısıyla ancak, onu oluşturan bireylerin bilincinde yer alabilir. Bu bilinç bireysel değildir; yani kişiden kişiye değişmez. Topluluk ortak bir geçmiş ve simgeler aracılığıyla “ortak bellek” oluşturur. Geçmiş, belleğin önemli bir parçasını oluştururken, simgeler geçmişten gelen davranış biçimlerinin, geleneklerin, yaşam tarzının şimdideki devamını sağlar. Simgeler aynı zamanda topluluk içindeki bireysel farklılıkları toparlar ve onu dışarıdan ayıran sınırların çizilmesini sağlar (bkz. Cohen,1999). Yerel müzenin kapsayacağı alanın belirlenmesinde bu sınırlar rol oynar. Kimlik kavramı bu sınırların dışına çıkıldığında “öteki” ile karşılaşır ve onunla olan farklılıklar, ortak kimliğin kendi içindeki benzerliklerinin vurgulanmasına ve güçlenmesine neden olur. Yerel müze için “öteki” kavramı, hizmet ettiği toplumu diğerrlerinden ayıran olarak değil, diğerrleriyle olan ilişkisini bütünsel olarak ortaya koyan bir unsur olarak kullanılmalıdır. Yerel müzenin toplumsal kimlikle ilişkisi, yalıtılmış bir bölge ve o bölgede yaşayan bir insan topluluğu olarak değil, çevresiyle, komşularıyla ve dünyayla ilişkisi bağlamında ele alınan “yerellik” olarak kurulmalıdır. Stuart Hall (1998) kimlik ve öteki ilişkisini şu şekilde açıklamıştır: “Tüm dünyayı dolaşırsın: senin dışındaki herkesin ne olduğunu öğrendiğinde, sen onların olmadığısın demektir. Bu anlamıyla kimlik daima kendi olumlusunu olumsuzun dar bakışıyla elde edebilen yapılanmış bir temsildir. Kendini inşa edebilmesi için, kimliğin ötekinin iğne deliğinden geçmesi gerekir”. Müze ortak kimliğin yansıtılmasında bu dar bakış açısına saplanmamalıdır. Bunu ancak “öteki”ni, olumlu-

olumsuz karşılığı içinde değerlendirmeden, karşılıklı bir ilişki çerçevesinde ele alarak yapabilir. Böylece, bugün farklı kimliklerin yeniden keşfini sağlayan ve kültürlerin kendini sürdürebilmelerine olanak tanıyan postmodernist kimlik politikalarını, “ulus”un birliği için tehlike sayan milliyetçi bakış açısının da bir dayanağı kalmayacaktır.

Kolektif kimlik onu oluşturan unsurlara bağlı olarak çeşitli biçimler alır: Etnik kimlik, kültürel kimlik ve ulusal kimlik.

2.2.2.1 Etnik Kimlik

“Etnik” teriminin zaman içindeki kullanımı ırksal özellikleri de içermekle birlikte günümüzde “ırk” bu kullanımın dışında bırakılmaya başlanmıştır (bkz. Smith,1994; Bilgin,1995). Etnik grup, Anthony Smith tarafından (1994), “soya ait mitlerin rolünü ve tarihi anıları vurgulayan, din, gelenek, dil ya da kurumlar gibi, bir ya da birden fazla kültürel farklılığı tanınan ve ayırt edilen bir kültürel kolektif tip” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama “soya ait mitler” söylemiyle ırka gönderme yaparken, bir taraftan da onu mit olarak nitelendirip gerçeklikten uzaklaştırır. Vurgulanan, “aynı soydan gelme” değil, ona inanma ve bu inanca dair söylemler üretmedir. Smith’in (1994) sıraladığı , etnik bir topluluğun nitelikleri şunlardır:

1. Kolektif bir özel ad
2. Ortak bir soy miti
3. Paylaşılan tarihi anılar
4. Ortak kültürü farklı kılan bir ya da daha fazla unsur
5. Özel bir yurtla bağ
6. Nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma duygusu

Kolektif bir özel ad etnik kimlik için önemlidir. Çünkü isim verme ancak o şeyin varlığının bilincinde olduğu zaman gerçekleştirilebilir. İsim tüm kültürel araçlardan önce topluluğu diğerlerinden ayıran ve bunu resmileştiren unsurdur.

Ortak bir soydan geldi ğne inanma hala etnik topluluklar için önemlidir hatta, etnik kimliğin ana unsuru olduğu bile söylenebilir. Ancak bunun “grubun zihinsel niteliklerini belirleyen benzersiz, kalıtsal biyolojik özelliklere sahip olduğu savunulan bir toplumsal grup olarak, ırktan kesin olarak ayırt edilmesi” (Smith, 1994) gerekir. Bu ayrımın yapılması yerel müze için de önemlidir çünkü yerel müze, yerel kimliğe hizmet amacını taşır ve “yerel kimlik”, içinde etnik kimlik ya da kimlikleri barındırır.

Paylaşılan tarihi anılar aynı zamanda topluluğun ortak belleğini oluşturur ve ortak belleğin korunma amacı müze ve toplumu buluşturan en önemli noktadır. Toplum ortak belleğin hem yaratıcısı hem de kullanıcısıyken, müze ona ait verileri toplama ve hem o toplum hem de dışarıdan gelen ziyaretçiler için, bütünsellik arz eden bilgiye dönüştürme görevlerini üstlenir.

Ortak kültürleri farklı kılan unsurlarını; etnik grubun gelenekleri, adetleri, yaşam biçimi vb., diğerleriyle sınırlarının çizilmesini sağlayan “simgesel repertuvar”ı (Cohen, 1999) oluşturur. Kültürleri farklılaştıran en önemli etkenler arasında din ve dil yer alır. Din kültürün biçimlenmesini doğrudan etkilerken, onunla birlikte dil birliği de, etnik topluluğu bir arada tutan çok güçlü bir rol oynar. Din ve dile ilişkin öğeler yerel müze için yerel kimliğin yansıtılmasında önemli ifade araçlarını sağlar.

Özel bir yurt, coğrafi bir bölge olarak, ortak belleğin somutlaştığı mekanı oluşturur; hem ona ait nesneleri barındırır hem de, geçmişin olaylarının zihinde canlandırılmasında ona bir gerçeklik sağlayarak belleğin korunmasını ve devamını sağlar. Müze için bu coğrafya, gerek tarihi yapı ve önemli tarihsel olaylara tanıklık etmiş alanlarıyla, gerekse toplumsal bir yaşam alanı olarak, geçmişin ve bugünün ekonomik, kültürel faaliyetlerini barındırması nedeniyle önemli bir yer tutar. Yerel müze aynı zamanda o coğrafyaya dahil olan, onunla birlikte işleyen bir bellek mekanı olarak yer alır.

Dayanışma duygusu, bireylerin içinde bulunduğu topluluğuyla aidiyet ilişkisine dayanır. Etnik topluluğu oluşturan nitelikler, bireylerin bilincinde etnik kimliğin güçlenmesini ve sürdürülmesini sağlar. Yerel müze bu nitelikleri yansıttığı oranda toplumla bağ kurabilir; eğer hizmet alanı birden fazla etnik grubu barındırıyorsa her biri için eşit olanaklar sunarak toplumsal hoşgörünün, farklılığa olan saygının gelişmesini sağlayacaktır.

2.2.2.2 Kültürel Kimlik

Kültürel kimlik, “yerel, bölgesel, ulusal topluluğuyla ve topluluğu belirleyen ahlaki ve estetik değerler ve dille kendiliğinden özdeşleşmesi, bu topluluğun tarihine, geleneklerine, törelerine ve yaşam tarzlarına sahip çıkma biçimi; ortak bir yazgıyla katlanma, bu yazgıyı paylaşma ya da değiştirme duygusu; sürekli olarak kendi görüntüsünü yansıtan, eğitim yoluyla kişiliğini oluşturmamasını ve çalışarak bu kişiliğini geliştirmesini sağlayan kolektif bir bende yansılanma biçimidir”(UNESCO, 1990). Bu tanımlamadan da anlaşılabilceği gibi kültürel kimlik, diğer kolektif kimlik biçimlerini kapsayan bir anlam taşımaktadır. Kültür insanın doğayla, birbiriyle ve diğer toplumlarla ilişkisi neticesinde ürettiği maddi ve manevi tüm unsurları içermektedir. Bu unsurların ortak biçimde paylaşıldığı topluluk, kültürel olarak bir bütünlük gösterir ve bir

kültürel kimlik biçimi olarak kabul edilir. Dolayısıyla her etnik, ulusal ve yerel kimlik, kültürel kimliğe de sahiptir. bunun sonucunda bireylerin birden fazla toplulukla aidiyet ilişkisi kurduğu ortaya çıkar. Birey önce etnik bir kimliğin parçası olarak doğar, sonra yerel olarak bir bölgeyle ilişki kurar ;bir kent (Adanalılık) ya da bölge (Karadenizlilik) gibi, son olarak da bir ulus devletin resmi yurttaşı olarak ulusal kimlikle bütünleşir. Her bir kolektif kimlik biçimi ve buna ek olarak toplum içinde dahil olduğu farklı gruplar bireyin başka bir sosyal gereksinimini karşılar, her biriyle kurduğu ortaklık ilişkisi farklı unsurlara dayanır. Bireyin kültürel olarak en fazla benzerlik gösterdiği kültürel kimlik, ona en yakın olan, birlikte yaşadığı ve ona en fazla somut veriler sunabilen topluluğunkidir. Kültürel kimliğin etnik kimlikle olan farkı, ilkine ilişkin öğrenme ve ortak olma süreçlerinin yaşamın her anında başlayabilmesine karşılık, etnik kimlik doğumla belirlenir ve bir daha değiştirilemez. Etnik grup aynı zamanda kültürel bir biçim olmasına karşılık, ortak soya olan bağlılık onu etnik kimlikle bütünleştirir. Yerel müze etnik kimlikleri yadsımadan (çünkü bu bir gerçekliktir), kültürel kimlikleriyle ele almalıdır.

2.2.2.3 Ulusal Kimlik

Ulusal kimliğin tanımlanması ulusu oluşturan unsurlara bağlıdır ve “ulus”un tanımı da çeşitli disiplinlerce farklı biçimlerde yapılabilmektedir. Örneğin bir sosyolog için aynı etnik kökene sahip olmak ulus olmanın şartıyken, kurumsallaşmış bir siyasi örgütlenme şart değildir. Oysa hukuk disiplini içinde ulus “bir devlet ve ona bağlı vatandaşların oluşturduğu topluluk olarak” yer alır (bkz. Erözden, 1997). Gellner (1992) ise ulusu “ortak bir kültürü veya bir düşünce, kanıt, davranış ve iletişim sistemini paylaşan ve üyelerini her bir bireyinin diğerini aynı ulusun üyesi olarak kabul ettiği bir topluluk” biçiminde tanımlar. Ancak burada yerel müze ile ilişkili olarak incelenen “ulusal kimlik”, 19. yüzyılda başlayan ve dünyayı hızla ulus-devletler olarak ayıran milliyetçilik hareketlerinin sonucunda, ulus-devlete bağlı olarak gelişen “ulusal kimlik”tir. Her ne kadar ulusçuluk, etnik kimliklere bağlı olarak ortaya çıktıysa da, kendini tek bir etnik kimlikle özdeşleştiren uluslar bile farklı etnikleri barındırmaktadır. Ulustan önce ulus-devlet vardır: “Ulus-devlet, kurumsallaşmış siyasi iktidarın belli bir tarihsel aşamada büründüğü yapısal biçim; ulus bu yapılanmanın meşruiyet kaynağı olan kurgu; ulusçuluk da, bu meşruiyet kaynağını tek geçerli siyasi değer olarak kabul ettirmeyi hedefleyen bir siyasi akım olarak algılanabilir” (Erözden, 1997).

Ulus, iki biçimde görülür: İlki etnik bir kökene ve devlete olan bağlılık (Almanya, Türkiye, Yunanistan gibi); ikincisi yalnızca bir devlete bağlı vatandaşlık biçimindedir çünkü, bu tür

uluslarda ulusu, çok farklı kökenlerden gelen göçmen grupları oluşturur (ABD, Avustralya gibi). Ulusun niteliğine göre bir ya da birden fazla dil devletin resmi dili olarak kabul edilir. Aynı şekilde –ne kadar laiklik iddiasında olunursa olunsun- din de, bazen resmi bazen gayri resmi olarak, ulusu oluşturan unsurlardan biridir. Bu durumda ulus farklı etnik kökenleri içerse de yalnızca biriyle anılır ve tüm farklılıklar bu isim altında bir üst kimlik olan ulusal kimliğe dahil edilirler. Böylece Benedict Anderson’ın (1995) tanımlamasıyla, “üyelerinin birbirin tanımadığı, çoğu hakkında hiçbir şey duymadığı ama yine de her birinin zihninde toplumlarının hayalinin sürdüğü” bir cemaat türü ortaya çıkmıştır. Ulusal kimliğin bireylerin bilincindeki oluşumu ve gücü, “ulusun ortak bir tarihinin ve soy ilişkisinin kurgulanmasına, belki ölü bir dili yeniden canlandırılmasına bağlıdır”(bkz. Gellner, 1992). Ulus ne kadar kurgusal olursa olsun, geçmişten kopuşun yaşandığı andan uzaklaştıkça ona ait araçlar güçlenir. Ulusun varlığından önceki geçmiş bulanıklaştığından, ulusa ait mitlere daha sıkı sarılır; ulus manevi bir güç gibi kutsallaşır ve sorgulanamaz. Bir ulusa katılım vatandaşlık biçiminde sonradan mümkündür. Ulus mümkün olan en fazla sayıda insanı kendi kimliğiyle bütünleştirirken, bazı grupları da azınlık statüsü altında ayırır. Bu gruplar için ulusla kurulan bağ vatandaşlık bağıdır. Ulusun geçmişle olan kopukluğu, asırlardır orada yaşamış olsalar bile, azınlıkların yabancı olarak algılanmasına neden olur. Bu, tarihsel gerçeklikten uzaklık ve kopukluk, ulusal kimlik kavramını müzeler için de sorunlu ve karmaşık bir duruma getirir. “Milliyetçilik, sınırlayıcı, tarihsel ve temelde politik bir kavramdır. Müze kültürel ve politik dengeyi ayarlayabilmelidir” (Bradburne).

19.yüzyılda milliyetçiliğin geliştirilmesinde önem kazanan müzeler, şimdi çok kültürlülük ve küreselleşme durumlarının irdelenmesiyle birlikte, ulusal kimlikle olan ilişkisini yeniden gözden geçirmeye ve sorgulamaya başlamıştır. Silas Okita (1997), cevaplarını aramaktan çok meselenin kapsamını ve karmaşıklığını göstermek için şu soruları sormuştur:

- Yansıtılacak milli kimlik nedir?
- Hangi sosyal ve kültürel miras korunmalıdır?
- Müze kimlerin kimliğini ve ilgilerini temsil etmeli, korumalı ve sunmalı?
- Hangi müzeler (ulusal, yerel, toplumsal, etnik) milli kimliğe daha iyi hizmet eder?
- Müzeler politik bir role girmeyi ne ölçüde üstlenebilir?
- Kültürel ve tarihi mirasın hangi yönleri yüceltilmeli?

Bu soruya bir sonuncusu daha eklenebilir: İçinde farklı grupları barındıran bir ulus müzelere nasıl yansıtılabilir? Bu sorunun tüm kimliklerin lehine olarak cevaplanabilmesi için şüphesiz öncelikli olarak, ulusun yeniden tanımlanması, onu oluşturan unsurların yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Eğer bunun sonucunda, bir ulus için yalnızca vatandaşlık bağının önemli

olduğu fikrine varılacaksa, ulusal birliği sağlamanın tek yolu ortak çıkarlar üzerine yoğunlaşmak gibi görülmektedir. Uluslaşma hareketlerinin etnik gruplar üzerindeki, onları kendi ulus-devletlerini kurmaya yönelten etkisi, toprak kaybetmek istemeyen devletler için etnik grupların birer tehdit unsuru olarak görülmelerine neden olmuştur. Bu nedenle müzeler, etnik bilinci canlandıracağı endişesi üzerine kurulan politikalar sonucunda, çeşitlilik yerine birlik iddiası üzerine şekillenmiştir. Şimdi bu kavram ve süreçleri sorguluyor olabilmemiz, müzeler için de alternatif yapılanmalar sunulmasına olanak sağlamaktadır. Yerel müzeler tarihsel gerçekliklere yeniden kavuşmamızda, ulusa ilişkin kavramların yeniden biçimlenmesinde, toplumun ihtiyaçlarının belirlenmesinde –hatta kimi alanlarda karşılanmasında- önemli bir rol oynayabilir. Ulusal müzelere dokunmadan önce, yerel müze kavramına odaklanmak ve onu gerçek bir yapılanmaya dönüştürmek bu konuda bir rehber kavuşmamızı sağlayabilir.

2.2.2.4 Yerel Kimlik

Yerel kimlik bir kolektif kimlik biçimidir çünkü bireyin bir toplulukla olan aidiyet ilişkisine dayanır. Burada söz konusu olan topluluk, ulusa göre daha dar bir alanı kapsayan ve çoğunlukla yüzyüze iletişimin gerçekleşebildiği; dil, din, etnik köken, kültür gibi toplumsal özellikler bakımından benzerliklerin daha yoğun olduğu bir topluluktur. Yerellik kavramı göreceli olarak hep daha küçük bir bölgeye gönderme yapar. Örneğin; Akdeniz bölgesi bir yerel kültür oluştururken, içerisinde daha küçük yerellikleri barındırır. İdari yapılanmada en küçük idari birim olan köyler, kültürel anlamda en yoğun benzeşmenin görüldüğü yerlerdir. Komşu iki köy farklı bir din, dil ya da etnik kökenden olabilirler ancak kültürel olarak yöreye özgü özellikler gösterebilirler.

“Yereli ya ‘küresel-yerel’ ya da ‘ulusal-yerel’ karşılığı içinde, yani bir kavram çiftinin bir yanı olarak tanımlıyoruz” (Tekeli, 2002). Küreselleşme ve ulusallaşmanın ayrılan yönü ilkinin “dönüştüren”, ikincisinin “birleştiren” olmasıdır. Ulus tüm yerel kimlikleri içine alan bir isim bulur ancak, yerellikleri yok edemez ve tüm bunları kendi ulusal sınırları içinde yapar. Küreselleşmenin sınırları yoktur, dünyanın her köşesine ulaşabilen bir kültür, ekonomik, politik ve kültürel özelliklerinin benimsenmesine ve böylece yerel kültürlerin de kendi benzerlerine dönüşmesine neden olur. Küresel kültürün oluşturduğu benzerlikler öylesine yüzeyseldir ki, özellikle az gelişmiş ülkeleri kapitalist ekonominin rahatça hareket edebileceği bir ortama dönüştürmekten başka bir işlevi yoktur. Bu yüzeysel dönüşümlerin önünü almak

ancak kültürel bilinçlenme ile mümkün olacaktır. Yerel müzenin en önemli işlevi bunu sağlamak olmalıdır. Yerel müze, yerel kimlikler için ortak belleğin ve kültürün gerekli toplumsal dönüşümlerin geçirilerek korunduğu ve sürdürüldüğü mekanlar olacaktır. Hiçbir birey ya da toplum kendini, geçmişini bilmeden yaşamın doğal sonucu olan dönüşümleri doğru bir biçimde gerçekleştiremez. Uygur ve çağdaş olmanın temeli batılılaşma değildir; insanların eşit bireyler olarak kabul edildikleri, daha insancıl koşullarda yaşayabildikleri, kendini ifade edebilen özgür bireylerin yetişmesini sağlayan bir toplumsal ve siyasal düzen oluşturmaktır. Bu değerler evrenseldir ancak, giyim-kuşam, yeme-içme, konuşma, inanç vb. etkinlikler dünyanın her yanında farklıdır ve kültürel bir zenginlik oluştururlar.

Yerel kimliğin oluşması yalnızca insanların birbirleriyle olan ilişkilerine dayanmaz. En önemli belirleyici “doğa”dır. Yaşanılan çevrenin sağladığı doğal koşullar toplum düzenini tümünden etkiler. Coğrafya ve iklim ekonomiyi belirler; üretim, ticaret gibi yaşamsal faaliyetler bu koşullara uygun olarak gerçekleşir. Dolayısıyla toplumsal ilişkilerin belirlenmesinde ve kültürün oluşmasında doğa önemli bir role sahiptir. İnsan yaşadığı çevreyi doğal koşullara göre düzenler ve kendine bir yaşam alanı oluşturur. Bu alan zaman içinde değişse de geçmişin izlerini, parçalarını barındırmayı sürdürür. Kültürün yaşam alanı onun oluştuğu, geliştiği, değiştiği ve sürdüğü coğrafyadır. “Aile için ev, kırsal kesimde yaşayanlar için köy ve vadi, kent soylular için kentler ve bir coğrafyada yaşayanlar için o coğrafi bölge mekansal hatırlama çevresini oluştururlar”(Assmann, 2001). Mekan toplumsal belleğin sürdürülmesi için somut göstergeleri sunar, bir anlamda hatıralara somutluk kazandırır. Kültürel değişimlerin etkisi onda gözle görülebilir. Çoğunlukla geçmiş ve bugün bir aradadır. Aynı durum müze için de geçerlidir. Coğrafi mekanın yapamadığı bir işi üstlenir: Sosyal belleği olduğu gibi bir araya getirir, düzenler, sınıflandırır böylece kullanımını kolaylaştırır, hatırlanmasını garantiler.

3. YEREL MÜZE

3.1 Müze Tipolojisi İçinde Yerel Müze

Burçak Madran'ın (1999) ICOM'un 1995'te toplanan 18. Genel Kurul toplantısının sonuç bildirgesinde yaptığı, müzenin ana tanımını temel alarak oluşturduğu müze tipolojisine göre, müze tipleri beş ana grup ve bu grupların kapsadığı alt gruplardan oluşur. Bu tipoloji aşağıdaki gibidir:

Koleksiyonlarına Göre Müzeler:

- Genel müzeler
- Arkeoloji müzeleri
- Sanat müzeleri
- Tarih müzeleri
- Etnografya müzeleri
- Doğa tarihi müzeleri
- Jeoloji müzeleri
- Bilim müzeleri
- Askeri müzeler
- Endüstri müzeleri

Bağı Olduğu Hari Bölüme Göre Müzeler:

- Devlet müzeleri
- Yerel yönetim müzeleri
- Üniversite müzeleri
- Askeri müzeler
- Bağımsız ya da özel müzeler
- Ticari kuruluş müzeleri

Hizmet Ettikleri Bölgeye Göre Müzeler:

- Ulusal müzeler
- Bölgesel müzeler
- Yerel müzeler

Hitap Ettikleri Kitleye Göre Müzeler:

- Eğitici müzeler
- Uzmanlaşmış müzeler
- Genel toplum müzeleri

Koleksiyonlarını sergileme yöntemlerine göre müzeler:

- Geleneksel müzeler
- Açık hava müzeleri
- Anıt müzeler

Bu tipoloji içinde yerel müze, “hizmet ettikleri bölgeye göre müzeler” kategorisine girmiştir. Bu kategori coğrafi alandan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Madran burada yerel müzeler ve ulusal müzeler arasındaki farka değinirken “ulusal müzenin içeriği gereği bir devlet müzesi olacağını, çoğu zamanda bir ulusun kültür politikalarına hizmet amacıyla güzel sanatlar, tarih, bilim gibi daha genel konularda uzmanlaştığına” buna karşılık “yerel müzelerin belirli uzmanlık alanlarını yansıtabileceğine dikkat çeker.

3.2. Yerel Müze Türleri

“Yerel”in kapsadığı alanın göreceliliği, yerel müzenin hizmet ettiği bölgenin sınırlarına ya da hizmet biçimine göre farklı türler oluşturmaya, farklı isimler almasına neden olur. Bu farklılık müzenin içeriğine de yansır. Kültürel bir bölgeyi oluşturan bileşenler her bölge için geçerli olsa da, kültürü biçimlendiren unsurların ağırlık merkezleri bölgenin niteliklerine göre farklı alanlara kayabilmektedir. Bu farklılık özellikle kırsal ve kentsel yerleşmeler arasında görülür. Örneğin kırsal yerleşimlerde ekonomi büyük oranda doğal koşullara bağılıyken, kentlerdeki gelişkin sanayi doğaya olan bağımlılığı en aza indirger. Buna göre üç yerel müze türünden bahsedilebilir: Kent müzeleri, bölgesel müzeler, ekomüzeler.

3.2.1 Kent Müzeleri

“Kent”, taşranın karşısı bir anlam taşısa da, bazı kentler taşraya benzer (kırsal) özellikler taşıyabilir. Kentler arasındaki bu farklılık daha çok, teknolojiyi kullanışın ve sanayinin gelişkinlik derecesinden kaynaklanır. Teknolojik imkanların ve sanayi ürünlerinin fazlalığı, o kentteki kültürel, ekonomik, politik özellikleri tümüyle etkiler. Günümüzün büyük kentleri büyük ölçüde doğadan kopmuş ve buradaki yaşam biçimleri doğal değil, küresel etkilerle belirlenmeye başlamıştır. Kırsal özellikler gösteren kentlerde yaşam hala doğal koşullarla, gelenek ve inanç sistemleriyle biçimlenebilmektedir. Kentler arasındaki bu farklılıklar her kent için kendi yapısına uygun kent müzesi projesinin geliştirilmesini gerekli kılar. Doğal çevrenin neredeyse yok olduğu, canlı türlerinin azaldığı, doğal koşulların bir hükmünün kalmadığı kentlerde, kültürün oluşumunda insan ve doğanın birlikteliğinden bahsetmek ancak, geçmişe bakıldığında mümkün olabilir. Çok fazla göç alan büyük kentlerde tüm kent halkını

kapsayabilen bir kentli kimliğinden bahsetmek de güçtür. Böyle kentlerde aidiyet ve buna bağlı sahiplenme ve sorumluluk duygusu, sokak, mahalle gibi küçük yerleşim birimlerinden öteye gidememektedir. Örneğin İstanbul gibi ülkesinin en önemli ticaret, kültür-sanat merkezi olan, nüfus yoğunluğunun çok fazla olduğu bir kentte kendisini “İstanbullu” olarak nitelendirebilecek insanlar çok azdır. Diğer yandan yaşadığı yeri bırakıp bu kente yerleşen, burada geçimini sağlayarak yaşamını sürdüren insanlar hala bırakıp gelmiş olduğu kentle aidiyet ilişkisi içindedirler. Hatta bu ilişki İstanbul gibi bir kentte daha da güçlenir ve aynı kentten gelmiş insanların birbirleriyle ilişkilerini oluşturan ve diğerlerine karşı dayanak sağlayan “hemşerilik” kavramını ortaya çıkarır. Burada kent kimliğinin bir üst kimlik olma durumu ortaya çıkmaktadır. Çünkü hemşerilik kavramı etnik bir kimliğe değil, kentsel yani yerel bir kimliğe dayanır ve bir kent çok sayıda etnik kimlik barındırır. Kent aynı zamanda idari bir alandır ve sınırları çoğunlukla, ekonomik, politik ve idari etkenlerle belirlenmiştir. Kent yaşamının hızlı değişen yapısı, gelenekleri de büyük ölçüde kent kültürünün dışında bırakmıştır. Kültürel özellikler, yaşam biçimi, kimi zaman, belli zaman aralıklarıyla ifade edilir. Örneğin, 60’lı, 70’li yıllar, belli bir dönemin kültürünü karşılayan kavramlara dönüşmüştür. Bir Kent müzesi oluşturulurken kente ait kavramlar, süreçler iyi analiz edilmeli, amaçlar ve hedefler kentin ihtiyaçlarına göre belirlenmelidir. Genel olarak bir kent müzesinin amaçları:

1. Kenti oluşturan kimliklerin,
 2. Kentin bileşenlerini oluşturan farklı dolularının (mimari, kültürel, etnik vb.)
 3. Kentin tarihsel süreçlerinin,
 4. Kentin konumunun ve çevresel ilişkilerinin,
 5. Kentin yaşam biçimindeki ve düzenindeki değişim ve gelişimlerin araştırılması, belgelenmesi, toplanması, korunması, değerlendirilmesi ve gerek kentliler, gerekse kent dışından kişilerle paylaşılması, olarak tanımlanmıştır (Danacıoğlu, 2001).
- Büyük kentlerde yaşayan büyük kitlelerin kente ilişkin kente ilişkin aidiyet ve sorumluluk duygusu yoksunluğu, özellikler kentin herkes tarafından kullanılan merkezi bölgelerine zarar vermektedir. Bu nedenle bir kent müzesinin görevi her şeyden önce kent kimliğinin oluşumuna, güçlendirilmesine ve sürdürülmesine katkıda bulunmaktır. Kentlerde gelir dağılımları arasındaki büyük farklar ve sınıflı sosyal yapı, kent müzesinin içeriğini oluşturacak kültürel kavramların ve bunların somut nesnelerinin seçimini de zorlaştırmaktadır. Çevresiyle (yurt içi-yurt dışı) ekonomik, politik, kültürel anlamda yoğun ilişkiler ağı kuran ve sürekli göç alan kentlerde “yerel olan nedir” sorusunun karşılığını bulmak güçtür. Kente ekonomik nedenlerle yerleşen ve kendini o kentli olarak tanımlamayan insanlar yerel müzenin bir parçasını oluşturabilir mi?

Şüphesiz onun bir parçasıdır ve hem geldiği bölgeye hem yerleştiği kente, hem de o ülkeye dair gerçekleri yansıtır. Müzelerin seçicilik yapması beklenemez; kente ait bir hizmet birimi, onun yaşamının yansıdığı bir oluşum olarak, kentin kültürel, ekonomik, politik, fiziksel durumlarını tümüyle vermeli, sorunların saptanması ve çözüm üretilmesinde bir rehber görevini üstlenmelidir.

Kent müzesi için öncelikle kenti meydana getiren unsurları saptamak faydalı olabilir.

Sosyal Alanlar	Ekonomiyle İlgili Alanlar	Tarihi unsurlar	Mimari unsurlar	Doğal Alanlar	Ulaşım ile İlgili Alanlar
Meydanlar, caddeler sokaklar vb.	Limanlar	Arkeolojik sitler	Konut	Doğal sitler	Havaalanları
Kültür-sanat merkezleri	Fabrikalar	Çeşitli işlevlerde tarih yapıları	Dini işlevli yapılar	Ormanlık alanlar	Otogarlar
Eğitim kurumları	Atölyeler	Anıtlar	Kurumsal yapılar	Coğrafyayı oluşturan unsurlar	Köprüler
Sağlık kurumları	İş merkezleri		Kamusal yapılar	İklim	İskeleler
Kamusal hizmet birimleri (elektrik, su doğalgaz vb.)	Tarımsal üretim alanları			Flora, fauna	Tren garları
Parklar	Fuar merkezler			Gezi alanları	
Alışveriş merkezleri	Turistik yerler ve merkezler				
Eğlence merkezleri					
Müzeler					

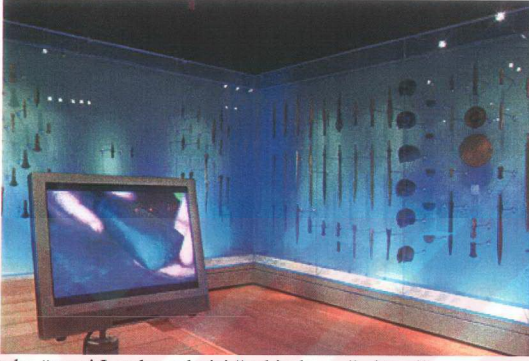
Kente ilişkin unsurların saptanması; kente ilişkin araştırma alanlarının belirlenmesinde yol gösterici olacaktır. Sayılan her bir unsur, kendi içinde çok çeşitli kavramsal ve tarihsel araştırma ve sergileme temalarını barındırmaktadır. Özellikle süreli sergi temalarının bulunması, kent müzesinin sürekli koleksiyonunun oluşturulması ve geliştirilmesi, belli bir sistemde sergilenmesi için gerekli anahtarları sağlayacaktır. Dünyada pek çok kent müzesi bulunmaktadır ve bunların bir çoğu artık koleksiyonlarını ve sergilemelerini ulusal kaygılarla değil, yerel kimliklerinden yola çıkarak biçimlendirmeye başlamışlardır. Londra Müzesi de bunlardan biridir.

Londra Müzesi (Museum of London): Londra müzesi, Guidhall Müzesi ve Londra Müzesi'nin (London Museum) birleştirilmesiyle 1975 yılında oluşturulmuştur. Böylece arkeoloji ağırlıklı Guidhall Müzesi koleksiyonları ile kentin tümünü ele alan Londra müzesi koleksiyonları, bugünkü Londra müzesinin koleksiyonlarını meydana getirmiştir. Ancak kurulduğu günden beri koleksiyon geliştirilmeye devam etmektedir. Müze finansal olarak devlet ve Londra Kent Birliği tarafından desteklenmektedir. Müzenin üstlendiği sorumluluklardan biri, “tarihi ve bugünkü Londra’nın, onun kültürünün anlaşılmasını ve bundan zevk alınmasını teşvik etmek” (Hebditch, 2001) olarak ifade edilmektedir. Ayrıca “kent müzesi kavramını, kültürel ve etnik farklılıklara saygıyı, kültürel miras ve doğal çevreye ilişkin değerleri geliştirecek güçlü bir araç olarak kabul etmiştir” (Hebdrich, 2001). Müze, araştırma alanlarını, geçmişi ve bugünü içerecek biçimde beş konuda belirlemiştir:

1. Doğal ve insan yapısı çevre; arazi kullanımı ve işletmesi
2. Fikirlerin, hizmetlerin, bilginin üretimi ve değiş tokuşu ile kültürün ve kültürel etkilerin yayılması
3. Londra’nın hizmet donanımı
4. Londra’nın benzersiz toplumsal, dinsel, siyasal yapıları
5. Londralıların kendi kentlerine ilişkin kaydedilmiş algıları, deneyimleri ve Londralı olmayanların başkent ve orada yaşayanlara ilişkin algıları (Hedrich, 2001).

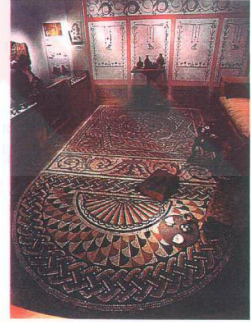
Galeriler: Müze, koleksiyonundan çeşitli nesnelerin sergilendiği yedi sürekli galeriye sahiptir: Londra öncesi Londra; Roma dönemi Londra’sı; Karanlık çağ, Saxon ve Ortaçağ Londra’sı; Tudor ve Erken Stuart Londra’sı; Geç Stuart Londra’sı; 18. yüzyıl Londra’sı; Dünya kenti, 1789-1914.

Londra Öncesi Londra: Londra'nın kent olmadan önceki durumunu, insan toplulukları ve çevresiyle birlikte ele almaktadır. Nehrin kıyısında yaşayan insanlar için yaşamın merkezinde yer alan Thames nehri bu hikayenin de merkezini oluşturmaktadır. Galerinin ortasında, nehrin derinliklerinden çıkarılmış, içinde pek çok demir ve bronz kılıç olan üç yüz'ün üzerinde nesnenin sergilendiği “nehir duvarı” yer almaktadır. Galeriyi aynı zamanda Londra bölgesinde bulunan en eski insan kalıntılarından birini içermektedir.

Resim 3.1 Londra öncesi Londra galerisi “nehir duvarı”. <http://www.museumoflondon.org.uk/>

Roma Dönemi Londra'sı: Bu galeride, Londra'nın ilk kez bir kent olarak kurulduğu ve dünyanın her yerinden malların ithal edildiği büyük bir liman haline geldiği Roma döneminin nesneleri sergilenmektedir. Galeriler yüzlerce el aletleri, çanak-çömlekler ve cam vazoları içermektedir. Yeniden canlandırılmış odalar ve modeller, insanların nasıl yaşadığını, çalıştığını, eğlendiğini göstermektedir. Ayrıca yine bu döneme ait, Mithras tapınağından mermer heykeller bulunmaktadır.

Resim 3.2 Mozaik döşeli oda canlandırması (Roma dönemi).

http://www.museumoflondon.org.uk/MOLsite/learning/who_are_you/teachers/gallery_roman.html

Karanlık Çağ, Saxon ve Ortaçağ Londra'sı: Londra'nın beşinci yüzyıl bir Anglo-Saxon yerleşmesinden, Viking akınları ve 1066 Norman istilalarıyla, görkemli ve karmaşık bir on beşinci yüzyıl başkentine dönüştüğü dönemi konu almaktadır. Ortaçağ sanatlarını, loncaları, tacirleri ve deniz aşırı ticareti yansıtmayı amaçlamaktadır. Broşlar, kemerler, at koşum takımları, 1380'de moda olan deri ayakkabılar bu sergilemede yer alan nesnelerdendir.

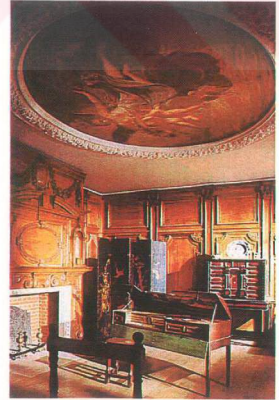
Tudor ve Erken Stuart Londra'sı: 1485'ten 1666'ya kadar olan dönemde Londra, Roma sınırlarının da ötesine genişleyerek, ticari şirketlerin yatırımları aracılığıyla, dünya çapında bir kente dönüştü. Bu galeride, dönemin kilit olayları, ürünler ve belgelerin sergilenmesiyle canlandırılmıştır. Manastırların sona erışı, VIII. Henry sarayının inşası, iç savaşlar, Kral I. Charles'ın icraatları ve son olarak 1666'da Londra'nın geçirdiği "Büyük Yangın", ses ve ışık efektleriyle sergilenmektedir.

Resim 3.3 "Büyük Yangın"ı gösteren model

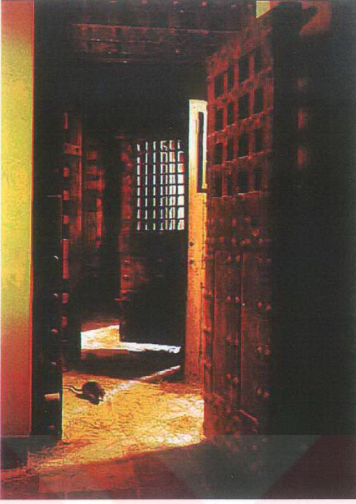
http://www.museumoflondon.org.uk/MOLsite/learning/who_are_you/teachers/gallery_tudor.html

Geç Stuart Londra'sı: Geç on yedinci yüzyılda, "Büyük Yangın"dan sonra kentin modern bir şehir olarak yeniden inşası, yeniden yapılanmanın planlarını gösteren orijinal haritalardan izlenebilmektedir. Galeride Londra'nın bilimsel bir merkez oluşu, çanak-çömlek ve cam üretimi ve ayrıca, lüks bir biçimde döşenmiş "Poyle Park Odası"nda varlıklı tüccar ailelerinin bu zamanda nasıl yaşadıkları, görülebilmektedir. Asya ve Amerika ile yeni ticaret ve kışın Thames nehrinin soğuk sularındaki yaşam koşulları da burada ele alınan konulardır.

Resim 3.4 "Poyle Park"

http://www.museumoflondon.org.uk/MOLsite/learning/who_are_you/teachers/images/late_stuart/2_b.jpg

Resim 3.5 Newgate Hapishanesi hücre kapıları

http://www.museumoflondon.org.uk/MOLsite/learning/who_are_you/teachers/images/18th_century/3_b.jpgs

Dünya Kenti, 1789-1914: Bu galeride, Londra'nın nasıl dünyanın ilk metropol kenti olduğu gösterilmektedir. Yüzlerce ürün, film, ses arşivi ve yaşamın bu etkileyici dönemini gösteren dükkan cephe ve içleriyle Viktorya dönemine bir yolculuk sunmaktadır. Ünlü kişilerin kişisel hikayeleri, iş yaşamı, eğitim, demir yolu seyahati, müzikhol eğlencesi gibi temalar hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Londra Müzesi'nin koleksiyonu yaklaşık 1.1 milyon nesneden oluşmaktadır ve çok geniş bir arkeoloji arşivine sahiptir. Koleksiyon iki bölüme ayrılmıştır: **Erken Londra Tarihi Bölümü** – Prehistorik dönemden 1700'e kadar olan materyaller, kazılardan elde edilen buluntular ve "Arkeoloji Arşivi"ni içermektedir; **Geç Londra Tarihi Bölümü** ise 1770'den günümüze kadar olan materyalleri kapsamaktadır. Ayrıca seramik ve cam koleksiyonu Londra müzesi'nin gösterilen koleksiyonunun bir parçasıdır ve halkın bu koleksiyona fiziksek ve on-line olarak erişimi ve çalışması sağlanmaktadır.

Müzenin halka yönelik etkinliklerin gerçekleştirilmesi için oluşturduğu çeşitli projeler vardır:

Seramik ve Cam: 2004 yılında müze, iki sanatçı ve özel bir okuldan 14 öğrencinin işbirliği yapmasını sağladı. Öğrenciler Martimer Wheeler House'daki cam deposunu ziyaret ederek

18. yüzyıl Londra'sı: Londra her zaman kozmopolit bir şehir olmasına karşın, on sekizinci. yüzyılda yeni göçmen toplulukları, giyimde, müzikte, alışverişte ve tiyatrodaki yeni modalarla kenti zenginleştirdi. Galeride bu dönemin Londra'sından elbise sergileri, Hint kumaşlarıyla yapılmış yelek ve ceketler, 1757'de yapılmış ahşap oymacılığının en iyi örneklerinden bir at arabası yer almaktadır. Ayrıca burada yaşamın karanlık yönlerine ilişkin sergilemeler de vardır: Newgate Hapishanesi'nin kapısı ve Wellclose Meydanı Hapishanesi'nden bir hücre bunlardan biridir. Hapishane kapısı üzerinde mahkumlar tarafından kazınmış isimler durmaktadır.

koleksiyondaki nesneleri inceledi. Daha sonra iki atölye çalışmasında öğrencilerden, gördükleri koleksiyondan esinlenerek kil kaplar yapmaları ve süslemeleri istendi. Sonuçta da bu kaplar bir ay süresince Martimer Wheeler House'daki cam mağazasında ve kendi okullarında sergilendi.

Resim 3.6 . Müzede öğrencilerin seramik yapımı. <http://www.museumoflondon.org.uk/>

Londra'nın Sesleri: "Londra'nın Sesleri", Londra'da yaşayan toplulukları sözlü tarih yoluyla bir araya getirmeyi amaçlayan üç yıllık bir programdır ve Londra'lının hikayeleri on-line olarak dinlenebilmektedir. Bu proje kapsamında başka projeler de bulunmaktadır. Bunlardan biri olan "Renk Teması"; Londra'lının anılarını müzik, dans ve ses yoluyla paylaşmaya dayanmaktadır. Londra'nın sesleri, dansta yaratılan görüntüler, müzik ve konuşma ritimleri bir halk mekanında bir performans oluşturmak üzere birlikte kullanılmış, bu performansa izleyiciler de sorularıyla katılmıştır. İzleyiciler bu etkinlik yoluyla, kente dışarıdan gelen farklı toplulukların yaşadıkları deneyimleri paylaşmışlardır. "Londra 16-19" etkinliği ise, altı genç insan grubuyla işbirliği yaparak, onların bugünkü Londra'daki yaşamlarını sunmaktadır.

Buraya Yerleşme: Güney Asya'lı, Karayip'li, İrlanda'lı ve Yahudi toplulukların Londra'ya 200 yıllık göçlerini konu almaktadır. Gerçek sergilere, kişisel öykülere ve 150.000 kayıt, 30'un üzerinde görüntü, dijital ses dosyaları, kütüphane ve arşivlere on-line olarak ulaşma olanağı sağlamaktadır.

Bunların dışında müze, yetişkinlere ve ailelere yönelik, film gösterisi, müzik dinletisi, sanatçıların çalışmalarını izleme, seminer, drama ve atölye çalışmaları gibi ücretli etkinlikler düzenlemektedir.

Müze Dükkanı: • Ziyaretçiler için çeşitli rehber kitaplar ve haritalar

• Londra'yı her yönden (mimari, sanat, sosyal tarih, yemek, moda, ulaşım, yerel tarih) ele alan 1550'ün üzerinde kitap

- Posta kartları, posterler, Londra ve tarihine ilişkin hatıra ve hediyelik eşya
- Her yaştan çocuk için eğitici ve eğlendirici kitaplar
- Öğretmenler için paket
- Londra Müzesi ve Arkeoloji Servisi tarafından yayımlanan akademik kitaplar müzenin girişinde yer alan müze dükkanında satışa sunulmaktadır.

Londra'ya ilişkin çok büyük bir koleksiyona sahip olan müze, bunu kullanarak zengin bir sergileme oluşturmuştur. Sergileme kronolojiktir ve her dönem, içinde çeşitli temaları da barındırmaktadır. Müzenin sergilemesi, ağırlıklı olarak, sürekli konumlanmış galerilere dayanmaktadır. Ancak kentin çeşitliliğinin vurgulanmasına ve halkın birbirini daha iyi anlayabilmesine olanak sağlayan halk projeleri, müzenin toplumla ve toplumun birbiriyle olan ilişkisinin gelişmesi için önemli adımlardır. Bu projeler başka müzeler için iyi birer örnek oluşturmaktadır.

3.2.2 Bölgesel Müzeler

Bölgesel müzeler için ele alınacak “bölge”, idari bir alan olarak değil, toplumsal bir alan olarak tanımlanır. Yerel müze denildiğinde müzenin kapsama alanı daha küçük olarak algılanır. Oysa bir yerel müze olarak kabul edebileceğimiz bölgesel müzeler “daha geniş bir coğrafi alanı ve birbiriyle ilişkili birden çok kentsel-kırsal yerleşimi kapsar (Danacıoğlu, 2001). Bölge müzeleri 1958’de Rio de Janeiro’da yapılan “Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında UNESCO Bölge Semineri”nde; “büyük bir merkezden uzakta bulunan, tamamen bölgesel ve ya genel öneme sahip konularla ilgili bulunan müze” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamada bölgesel müze, yalnızca konumlandığı yer dolayısıyla bu adı almıştır. Genel öneme sahip konularla ilgili olabileceği varsayımı onu burada önerilen yerel müze kavramının dışına çıkarmaktadır.

Bölgesel müzeler, onun kapsam alanı içinde yer alan ve daha küçük yerleşim birimlerini kapsayan yerel müzeler arasında bir idari ya da yönlendirici merkez biçiminde düşünülerek, bu müzeler arasındaki ilişki için bazı modeller önerilmiştir (<http://icom.museum/ss-icr/page22.html>):

1. Bölgesel müze bağlantı merkezidir ve o bölgenin bir bölümünü kapsayan yerel müzelere karşılık, bölgenin tamamıyla ilgili genel bir çerçeve sunar.

2. Bu modelde bölgesel müze, merkezi düzenleme görevine sahiptir ve o bölgede bulunan tüm yerel müzelerin toplamına eşittir.
3. Bölgesel sorumlulukların varolan bölgesel müzeden, yerel müzelere yeterli sayıda uzman kadro ile aktarılmasıdır.

Bölgesel müzelerin daha önce yapılmış tanımlamaları ve model önerilerine karşılık burada önerilen bölgesel müze, birden fazla yerelliği barındırmakla birlikte, bölgesel olarak belli bir kültürün tanımlanabildiği bir coğrafi alanı konu alır. Bir kültürel öğenin, o bölgenin farklı alanlarındaki farklı uygulama biçimleri, işlevi, ortak bellekteki anlamı müzede yerini bulmalıdır. Bölgesel müzelerin özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Birden fazla yerellik barındırır ve bu yerellikleri ortak ve farklılaşan yönleriyle ele alır.
2. O bölge içinde merkezi bir noktada konumlanır.
3. Bölgenin kültürel ve doğal karakteristiğini sunar.
4. Gerekirse o bölge içinde yer alan yerel müzeler arasında bir ilişki ağı kurabilir ve bu ilişkiyi yönlendirebilir.

Bölgesel müze kavramı müzenin kapsama alanının sınırlarını genişletse de, o sınırlar içinde bulunan tüm yerel kimliklere kendini sunma, ortak belleğe dair araçları toplama ve paylaşma olanaklarını vermesi nedeniyle, yerel müze kavramı içinde yer almaktadır. Diğer yandan belli bir kültüre ait ürünleri toplayan ve sergileyen açık hava müzeleri ya da bir ya da birkaç ören yerine ait buluntuları sergileyen ören yeri müzeleri, bölgesel özellik gösterebilir de, yerel müze bileşenlerini kendilerinde toplayamadıklarından yerel müze olarak kabul edilemezler. Açık hava müzeleri ilk olarak İskandinavya'da halk yaşamının kaybolmaya yüz tutmuş öğelerini korumak amacıyla kurulmuşlardır. Bu müzelerden ilki olan Skansen Müzesi 1891'de İsveç'te açılmış ve İsveç halkının yaşamını yansıtan bir içerikle doldurulmuştur. Açık hava müzeleri, bir kültüre ait mimari yapıların, bulundukları yerden alınarak, müze alanı olarak belirlenen yere getirilip, aslına uygun bir biçimde kurulması ve diğer kültürel nesnelerle birlikte burada sergilenmesine dayalı bir müze türüdür. Ülkemizde, Ahlat, Erdek, Göreme gibi açık hava müzeleri, yurt dışındaki örneklerinin aksine mimari yapıların kendi ortamlarında sergilenmelerine dayanır. Buralarda halk yaşamına dair canlandırmalar yapılmadan ve çeşitli kültürel materyaller bir araya getirilmeden, sadece yapıların görülmesine olanak veren bir müze anlayışı vardır. Ören yeri müzeleri, ören yerlerinden yani, arkeolojik kalıntıların bulunduğu

yerlerden toplanan taşınabilir malzemeyi sergilerler ve koleksiyonunu yalnızca arkeolojik malzemelerin oluşturması onu da yerel müze kavramının dışında bırakmaktadır.

Dünyada örnekleri görülen açık hava müzeleri ve ören yeri müzeleri, yapılanmadaki (hizmet birimleri) çeşitliliğiyle, Türkiye'deki yalnızca nesne sergileyen türdeşlerinden farklılık gösterse de “yerel müze” kavramının amaç ve işlevini yerine getirememektedir. Bir ören yeri müzesinin kapsama alanı, bağlı olduğu yani nesnelerini sergilediği ören yerinin zaman ve materyalinin dışına çıkamaz. Dolayısıyla geçmişten bugüne olan kültürel birikim, değişim ve dönüşümleriyle bugünde de varlığını sürdüren bir toplumsal yaşam alanının tamamını içerebilir; toplumsal yaşamı etkileyen, yönlendiren bir yapı durumuna gelemez. Yurt dışındaki açık hava müzeleri, bir kültürün –bu bir ulus ya da belli bir bölge olabilir- onu yansıtan en tipik öğeleriyle, belirlenmiş bir alanda yeniden canlandırılmasına dayanır. Bu kurgu o kültürün tüm öğelerini barındırmamaktadır; koleksiyonu o kültürün, seçilmiş temsili nesnelerinden oluşmaktadır. Newcastle Bölge Müzesi hizmet alanını, kültürel bütünsellik taşıyan belirli bir bölgeyle sınırlandırarak ve onu her yönüyle ele almaya çalışarak, iyi bir bölgesel müze örneği oluşturmaktadır.

New Castle Bölge Müzesi (Newcastle Regional Museum): Müze, önceden tanımlanan 13 yerel birimden oluşan bölgenin toplumsal tarihini, doğa tarihini, bilim ve teknoloji tarihini sergiler ve koleksiyonlar yoluyla sunmayı amaçlamaktadır. Böylece koleksiyonunu ve sürekli sergi programını üç temel konu etrafında tanımlamıştır: **Çevre, insan ve endüstri**. Koleksiyon oluşturulurken; nesnelerin toplumsal, teknolojik, eğitsel, estetik, sunum değerleri, nadirlik, tarihe ortaklık gibi ölçütler göz önüne alınmıştır. Müze, diğer yerel müze temalarını tekrarlamaktan kaçınmakla birlikte, bir bölge müzesi olması nedeniyle, diğer yerel müzelerin kullandığı bazı temaları kapsamı kaçınılmazdır. Müzenin koleksiyonu ve sunumu için, önceden bazı temalar saptanmış ve temaların yansıtabileceği nesneler belirlenmiştir. Temalar iki ana bölümde toplanmıştır: Yetişkin Temaları; özel temalar.

Resim 3.7 Newcastle Bölge Müzesi

<http://www.newcastle.nsw.gov.au/services/culture/museum/index.cfm>

Yetişkin Temaları

1. Göç ve Yerleşme: Hunter Vadisi, Avustralya'nın kültürel farklılığını yansıtan bir bölgedir. İlk Anglo-Seltik göçmenlerin iki yüzyıl önce bölgeye gelişi ve yerleşmesi, çok farklı kültürel özellikleriyle bölgede derin değişikliklere neden olmuştur. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Güney Avrupa'lı ve son zamanlarda Asya'lı göçmenlerin gelişi de nüfusu büyük ölçüde arttırmıştır. Müze bu temayı; çeşitli aletler, yemek tarifleri/menüler, günlükler, giysiler vb. nesneler ve Göç ve Etnik Meseleler Departmanı'ndan bu bölge hakkında alınan bilgiler aracılığıyla yansıtmayı planlamıştır.

2. Kadınlar: Newcastle, ağır endüstri ve mühendislikle uğraşan erkeklerin egemenliğinde, kalıplaşmış bir görüşle “erkek şehri” olarak görülmüştür. Gerçekte ise Newcastle ve Hunter Vadisi, özellikle sağlık, eğitim, satış, spor ve gittikçe artan biçimde politika konularında kadınlardan etkilenmiştir. Bu temanın; giysiler, kişisel eşyalar, spor teçhizatı ve ev teknolojisi kullanılarak ve kadının ev yaşamına çağlar boyu olan katkıları da vurgulanarak sunulması amaçlanmıştır.

Resim 3.8 Newcastle Bölge Müzesi “Nasıl Yaşamalıyız” sergisi.

<http://www.newcastle.nsw.gov.au/services/culture/museum/exhihowlive.cfm> (how Sall We Live)

3. Aborijinler: Aborijinler, beyazların Hunter Vadisi'ne gelmesiyle, ani ve şiddetli kültürel parçalanmalar yaşamıştır. Bu tema çerçevesinde oluşturulacak koleksiyon, onların egemen kültüre gittikçe artan bağımlılıklarıyla, bağımsızlıklarını kaybedişini belgelemeyi amaçlamaktadır.

4. Çevresel Noktalar: İnsanların ve endüstrinin doğal çevre üzerindeki derin etkisini, doğanın uğradığı değişimleri ve karşı karşıya olunan tehlikeleri yansıtmak amaçlanmaktadır. Temaya ilişkin nesneler: Kirliliği ölçmeye ve en aza indirmeye yönelik aletler ve teçhizat, yerel protesto gruplarının çevre kirliliğini protesto amaçlı pankart ve rozetleri, yerel çevreyi temiz tutma konulu reklam araçları.

Özel Temalar

1. Kömür: Kömürün bölgede çevresel, teknolojik, toplumsal, kültürel etkisini prehistorik dönemlerden modern zamanlara ele almayı amaçlayan bir tema oluşturulmuştur. 1797’de beyazların yerleşiminde açılan kömür ocakları, Hunter bölgesinde endüstrinin ve karmaşık sosyal ağların doğmasına neden olmuştur. Kömüre yönelik bir temanın; kömür ocaklarıyla değişen teknoloji, maden ocağı güvenliği, sendikalaşmanın artışı, nüfusun gelişimi, ev yaşamı ve taşımacılık gibi geniş bir alanda, müzenin nesne toplamasına ve sunmasına olanak sağlayacağı düşünülmüştür. Seçilen nesnelerle, ocakta çalışan yönetici, ustabaşı, mesahacı (yüzölçümcü), kazıcı ve birlikte çalışan aile üyelerinin yaşamının yansıtılması amaçlanmıştır. Nesneler; işçi aletleri, kömür çıkarma teçhizatı, ölçüm teçhizatı, güvenlik teçhizatı, sendika biletleri, işçi kartları, ofis teçhizatı, fotoğraflar, evle ilgili eşyalar, giysiler, kişisel eşyalar (yemek kutuları, oyun kartları, posterler, günlükler) olarak belirlenmiştir.

2. Diğer Hunter Vadisi Endüstrisi: Kömür endüstrisinin alt yapı sistemi bölgede paralel olarak ağır endüstrinin gelişmesini sağlamıştır. Nesnelerin, bölgenin temel ekonomik farklılıklarını göstermeye yönelik olması düşünülmüş ve bazı endüstri alanları belirlenmiştir: Güç üretimi; çelik yapımı ve eritimi; küçük makine atölyeleri, mühendislik; çanak-çömlek; Hunter üzüm bağları; Copeland altın ocakları; kereste yapımı.

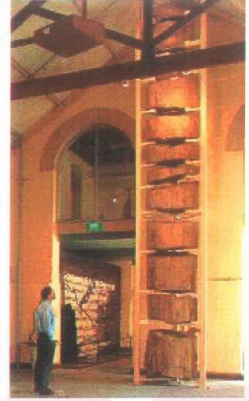
3. Doğal Çevre: Dağlardan denize uzanan, bitkisel ve hayvansal yaşam alanlarıyla zengin bir çeşitliliğe sahip olan Hunter Vadisi doğa tarihi için şu alanlar belirlenmiştir; prehistorik, Antarktik Barrington Tepeleri’nin kayın ormanlarını içeren dağlık alanlar; yaylalar; vadi tabanı; göller ve bataklıklar; deniz çevresi.

4. Beyaz Temas ve Mahkum Dönem (1788-1823): İngiliz hükümeti tarafından Kingstown’ın kurulması, Hunter Vadisi’ndeki korkutucu hızdaki değişimlerin habercisi olmuştur. Bu dönemde bölge askeri bir kamp olarak yönetilirken Aborijinler tamamen boyun eğmişlerdir. Müze yerel halkın yaşadıklarını yansıtmayı amaçlamıştır.

5. Hunter Bölgesi’nde İnanç ve Ritüeller: Hunter Vadisi’nde kilisenin toplum üzerinde açık bir üstünlüğü ve yönlendirmesi olmuştur. Bunu yansıtmak üzere papaz giysileri, söylevleri ve destekleyen materyaller belirlenmiştir.

6. Spor, Boş Vakit, Eğlence: Bu tema geleneksel Avustralyalının tipik ilgi alanlarını yansıtmak üzere seçilmiştir. Bununla ilgili belirlenen kaynaklar; reklamlar, sözlü tarih, nota kağıtları, alışveriş çantaları, popüler kafe ve tiyatrolardan mobilya ve tertibat, yerel sanatçılardan kişisel eşyalar vb. çeşitli materyaldir.

7. Castlemaine ve Wood Bros Bira Fabrikası: Bira yapımı ve tüketimiyle ilgili sosyal tutumu anlatmak üzere seçilmiş bir temadır. Bira yapımıyla ilgili materyalleri, medya reklamlarını içeren bir koleksiyon oluşturulması düşünülmüştür.

Müze sürekli sergilemelerini bu temalar etrafında oluşturmıştır. Sergilemeler dışında Müze Eğitim Bölümü tarafından çocuklar için müfredat bağlantılı ve diğer ziyaretçiler için genel ilgi alanlarına yönelik etkinlik programları hazırlanmaktadır. Programlar; rehberler eşliğinde yapılan gezileri, konuşmaları, bilim gösterilerini ve dene-öğren (hands-on) etkinlikleri içermektedir. Satış biriminde ise, toplanabilir eski kutu oyuncaklar, kitaplar (uygulamalı bilim ve yerel tarih yayınları), yapay örnekler (böcek, örümcek vb.), fosiller, kayalar ve kristaller vb. eşyalar satılmaktadır.

Resim 3.9 Fosil ağaç sergilemesi

<http://www.newcastle.nsw.gov.au/services/culture/museum/exhifossiltree.cfm>

Resim 3.10 “Tellerin Gölgesi” sergisi

<http://www.newcastle.nsw.gov.au/services/culture/museum/exhibriefhistory.cfm>

Newcastle Bölge Müzesi’nin yansıtmak üzere önceden tanımladığı bölge, toplumsal olarak; ortak bir tarihin yaşandığı, hem doğal hem de kültürel değişimlerin gerçekleştiği bir bütünsellik taşımaktadır. Müzenin, bu değişimleri, toplumsal etkileşimleri yansıtmak üzere belirlediği temalar, bölgenin tarihinin hem yerli halk hem de göçmen toplulukları açısından değerlendirilmesini sağlamaktadır. Müzenin etkinlik programı oldukça yoğundur ve sergilemelerin bir kısmı eğitim paketleriyle birlikte hazırlanmıştır. Gerek bölgesel bir hizmet alanını belirlemesindeki ölçütlerinin doğruluğu, gerek bölgeyi çok yönlü ele alarak tarihin gerçeklerini yansıtmayı seçmesi, gerekse de müzeyi hem eğitici ve öğretici hem de eğlendirici etkinliklerle sürekli canlı tutması, müzeyi bölgesel müze olarak iyi bir örneğe dönüştürüyor. Koleksiyonunu oluşturmak üzere seçtiği kavramlar (çevre, insan ve endüstri), bölgenin insan ve

doğ a etkileşiminin yanı sıra, ona özgü bir niteliğini (endüstrileşme) ö ne çıkarak yerel költöre ve tarihe ilişkin, doğru koleksiyon ve sergiler oluşturm asına olanak vermektedir. Newcastle Bölge Müzesi, kapsadığı bölge içindeki yerel müzelerden farklı temalar seçerek, bölgeye ilişkin daha genel bilgi vermeyi tercih etmiş böylece özel alanlardaki konuları o alanlarda uzmanlaşmış yerel müzelere bırakmıştır.

Resim 3.11 Dinozorlarla ilgili bir geçici sergi hazırlığı

<http://www.newcastle.nsw.gov.au/services/culture/museum/exhibitions.cfm>

3.2.3 Ekomüzeler

“Tanımlı bir bölge içinde, halkın katılımıyla, bir yörenin ve bağılı yaşam biçimlerinin araştırılması, korunması, költörel ve doğ al varlıkların değ erlendirilmesi işlevlerini kalıcı olarak sağılayan bir költür kurumu olarak” (Madran, 2000) tanımlanan ekomüzeler, bugünkü ö rneklerinde gerek kapsama alanları gerekse hizmet biçimleri açısından bir yerel müze yapılanmasına oldukça yaklaşı r. Ekomüzelerin en belirgin özelliğı, insanı kendi yaşam alanı içinde sü regelen yaşamıyla ve çevresiyle birlikte ele almasıdır. Müzenin hizmet ettiğı toplum, kurulma ve sürdürölme aşamalarının hepsinde etkin rol oynar.

1972 yılında Fransa’da kurulan Le Creusot-Montceau-les Mines Ekomüzesi, ekomüze olarak anılan ilk örnektir. Altı adet anten istasyonu ve bunlar arasındaki gezi güzergahlarından oluşan müzede, bu istasyonlar arasında idareyi sağılayan bir merkez bulunmaktadır (Madran, 2000). Ekomüzeyi oluşturan her bir istasyon oradaki yaşamın farklı alanlarını konu almıştır.

Ekomüze, bir yerleşimin költür öğeleriyle birlikte korunmasına, ziyaretçilerin gezebileceğı ve o bölgeye dair bilgi alabileceğı biçimde düzenlenmesine ve orada yaşayan halkın bu oluşumun içinde yaşamsal faaliyetlerini sürdürmesine dayanır. Ekomüzenin bulunduğu bölgedeki işlevi, arzulanan bir yerel idare mekanizmasının eksik yönlerini içerir: Bir taraftan yörenin doğ al, tarihini, költörel unsurlarını, korumaya, araştırmaya, belgelemeye yönelirken, diğ er taraftan halkı bu oluşum içinde bir araya getirir ve kendi yaşamına hizmet etmek üzere etkinleştirir. Ekomüzelerin özelliklerini özetlersek;

1. Belirli bir bölgenin tamamı ekomüze kapsamı içindedir. Doğal ve kültürel yaşam ve tüm bunların odağındaki insan ekomüzenin konusunu oluşturur.
2. Müzenin koleksiyonu orada süregelen yaşam ve çevredir. Genellikle her türlü nesne yerinde korunur ve belgelenir, dolayısıyla sergiler sürelidir. Ancak bölgedeki tarihi yapılar kendi işlevleri doğrultusunda sürekli sergi mekanına dönüştürülebilirler.
3. Ekomüzenin profesyonel çalışanlarının en önemli görevlerinden biri halkı yönlendirmek ve müzenin oluşumuna ve sürdürülmesine olan katılımı mümkün olan en üst seviyeye çıkarmaktır.
4. Diğer müze oluşumlarından farklı olmakla birlikte, geçici sergi alanları, laboratuvar ve arşiv merkezi, toplantı salonu ve çok amaçlı salonlar, idari mekanlar, ziyaretçileri yönlendirmeye ve bilgilendirmeye yönelik alanlar, ziyaretçilerin aktif katılımını sağlayan atölyeler gibi bir müzeyi oluşturan temel unsurlar ekomüze içinde de yer almaktadır.

Ekomüze, yerel kimlik ve çevre bilincinin oluşturulması, yörenin kalkınması konularında önemli bir görevi yerine getirir. Ancak, ekomüzede yoğunluk şimdiki zaman üzerinedir. Oysa yerel müze kavramı, yerel topluluğu ve çevresini, tarihi ve bugünüyle bir bütünlük oluşturacak biçimde sunmayı amaçlamaktadır.

Danimarka Göl Bölgesi Ekomüzesi (The Danish Lake District Ecomuseum): Müze, 1970 yılına kadar Skanderborg idari bölgesinin kapsadığı 1719 kilometre karelik bir araziye kapsamaktadır. Skanderborg idari bölgesi, Merkez Jutland Göl Bölgesi'nde, Ortaçağ'da kurulmuş manastır arazileri üzerinde yer aldığından "Manastırlar Bölgesi" olarak da adlandırılmaktadır. Ekomüze, birbirine bağlı yedi kurumdan oluşmaktadır: Gl. Rye Değirmeni ve Tahta Ayakkabı Müzesi; Klostermølle Doğa Merkezi; Skanderborg Müzesi ; İşgal Müzesi; Tatlı su Müzesi; Danimarka Manastır Müzesi ve Merkez Jutland Göl Bölgesi. Her bir kurum disiplinlerarası temalarla bölgenin tümüne ilişkin bilgi sunmaktadır. Ekomüze, bu yedi kurum arasında gönüllü ve gayri resmi bir bağ kurarak ortak bir amaç çerçevesinde birleşmelerini sağlamıştır. Onları ortak projeler geliştirmeye ve ortak kararlar almaya yönlendiren amaç "mümkün olan en iyi sunumla, bölgeyi, yerel kimlik ve tarihi daha anlaşılır kılmak"tır. Ekomüzenin kapsadığı bölge ormanlık alanları ve tatlısu kaynaklarıyla, buzul sonrası dönemden beri insanların ilgisini çekmiştir ve dolayısıyla çok zengin kültürel ve doğal mirasa sahiptir. Müze alanı müze yapıları ve açık alanlardan oluşmaktadır. Müzenin sunum ilkeleri, kapsadığı bölgenin, işaretli ve iyi tanımlanmış yol ve patika ağlarının, ekomüzeyle bir bağ

oluşturarak, açıkça anlaşılır biçimde düzenlenmesine dayanmaktadır. Genel olarak ekomüzenin sunumu:

- Tek harf ya da sayılarla işaretli noktalar
- Sonraki ya da ilgili yere yönlendiren patika işaretleri
- Plan ve bilgi panoları
- Çeşitli ziyaretçi merkezlerinden

oluşmaktadır.

Resim 3. 12 Ekomüzede çevreye yerleştirilen bilgi panoları
http://www.ecomuseum.dk/english/011dk_interdisciplinary_histories.htm

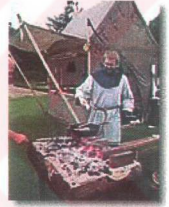
Gl. Rye Değirmeni ve Tahta Ayakkabı Müzesi: Müzenin sürekli sergilerini; değirmen, tahta ayakkabı yapımı, cam üretimi, Rye Havaalanı ve sığınma kampı, Himmelbjerg Hatıraları, değirmen yanında yer alan fırın vb. oluşturmaktadır.

Klostermølle Doğa Merkezi: Sergilemesi; Voer Manastırı, değirmen evi, kurutma ambarı ve açık hava yaşamı üzerinedir. Doğa merkezi bünyesindeki doğa okulu, doğal çevreyi ve doğal yaşamı anlamaya yönelik çeşitli etkinlikler düzenlemektedir:

- Avcı ve toplayıcı yaşamı
- Mantar toplama gezileri
- Açık havada yaşam ve ilkel yöntemlerle yemek pişirme
- Doğadan beslenme
- Böcekler ve örümcekler
- Çevremizdeki arazi ve içindeki taşlar

- Doğa dedektifleri
- Kendin için kafatası çıkar
- Orman ağaçları
- Mossø'da balık ve balıkçılık vb.

Skanderborg Müzesi: Müzede, kasabanın 1583'de bir pazar kasabası haline gelmesiyle başlayan tarihi verilmektedir. Kasabanın 1770'de bir garnizon olması ve 1860'da başlayan endüstrileşmeyle modern bir kasabaya dönüşmesi, kasaba tarihinin en önemli kısmı olarak görülmektedir. Bölgenin prehistorik tarihi iki yerel kazı buluntularına dayanılarak anlatılmaktadır. Bölgede yer alan en önemli tarihi kalıntı ise Skanderborg Kalesi'dir.

Resim 3.13 Ekomüze içinde her müzenin yaptığı farklı etkinlikler
http://www.ecomuseum.dk/english/010gb_participants.htm

İşgal Müzesi: Sürekli sergisi iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm; Danimarka genelinde ve yerel olarak Skanderborg'da İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Alman işgal dönemini ele almaktadır. Konular, dışarıdan alınan yardımlarla direniş, işbirliği politikası, günlük yaşam ve özgürlüğü kazanma üzerinedir. İkinci bölüm ise dönemi Alman cephesi tarafından ele almaktadır.

Tatlı su Müzesi: Sürekli sergileri; jeoloji, tatlı suda yaşam, akvaryumlar, tatlı suyun kültürel tarihi, etkileşim ve karışıklık (insanın ve suyun etkileşimi, insanın eylemleriyle suyu ve doğayı dönüştürmesi ele alınıyor) ve teknelerden oluşmaktadır.

Danimarka Manastır Müzesi: Manastırlarda günlük yaşam, iyileştirme yöntemleri (rahiplerin Ortaçağ sonlarında hastanelerde rol almaya başlaması ve insanları tedavi etmesi üzerine, hastane kazılarında elde edilen buluntularla yapılan sergileme) gibi manastır yaşamının anlatıldığı sergilemelere sahiptir.

Merkez Jutland Göl Bölgesi: Bölgenin tarihi çeşitli temalara ayrılmıştır:

- Arazinin oluşumu- buzul dönemi ve sonrası (su seviyesinin önemi ve araziyi tanıma)
- Bitki ve hayvan yaşam alanları
- Erken göl ve nehir yerleşimleri (Danimarka Paleolitik çağı M.Ö 7400-4200) Tema: “Gudena Kültürü”
- Köylerin kuruluşu (Viking çağı –M.S 740-1050) Tema: “İktidar ve Savaş”
- Balıkçılık
- Kara yoluyla seyahat- Tema: “Yollar ve Farklı Kullanımları” (yolların çağlar boyunca önemi)
- Geçitler ve köprüler- Tema: “Su yolları ve Stratejik Önemi”
- Ormanlık arazinin kullanımı
- Manastır yaşamı- Tema: “Manastır Yasaları ve Merkez Jutland Göl Bölgesi Manastırları”
- Skanderborg Fief
- Skanderborg Cavalary bölgesi (1590-1760)
- Erken Endüstrileşme 1845-1930
- Bir güç kaynağı olarak – Tema: “Su değirmenleri”
- Pazar kasabaları, demiryolu kasabaları ve köyleri

Ekomüzenin sunumuna onu oluşturan her kurum kendi katkısını yapmakta ve kendi etkinliklerini gerçekleştirmektedir. Her kurumun, bütünün bir parçasının resmini sunduğu düşünülmektedir.

Resim 3.14 Bir ortaçağ pazarının canlandırılması
http://www.ecomuseum.dk/english/010gb_participants.htm

Danimarka Göl Bölgesi Ekomüzesi, belli bir bölge içinde yer alan müzelerin ortak bir yapılanmaya gitmesi sonucunda oluşturulmuştur. Dolayısıyla müzenin temel sergilemesi bu müzelerin önceden varolan koleksiyonu üzerinedir. Bir ekomüze çatısı altında birleşmeleri, müze yapılarını çevreleyen doğal alanların da müze kapsamı içerisine alınmasını sağlamıştır. Kapladığı alan çok geniştir ve halk bu alan üzerinde günlük etkinliklerini gerçekleştirebilmektedir. Bunu yaparken de yaşadığı çevreyi, ekomüzenin çeşitli yönlendirmeleriyle gezebilmekte, hakkında bilgi alabilmekte ve çevrenin birbiriyle ilişkisi çerçevesinde bütünsel algılanmasına yardımcı olmaktadır. Ancak ekomüze kavramının bir yönünü onun bugünün yaşantısını kapsaması oluşturur, Danimarka Göl Bölgesi Ekomüzesi'nin bugüne ilişkin yönü ve halkın müzenin oluşumundaki ve sürdürülmesindeki katkısı zayıf kalmaktadır. Ancak Klostermølle Doğa Merkezi'nin etkinlik temaları ve Merkez Jutland Bölgesi'nin tarihin sunumuna ilişkin oluşturduğu temalar yerel bir müze için örnek teşkil edebilecek niteliktedir.

3.3 Türkiye’de Yerel Tarih Çalışmaları ve Yerel Müze Oluşumları

Türkiye’de yerel tarih yazımına ilişkin ilk örnekler 1870’li yıllarda “belediyelerin doğuşuyla kentlerin kişilik kazanması, vilayet matbaalarının kurulması, vilayet salnamelerinin yayımlanmaya başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu’na seyyahların gelmesi gibi faktörlerin etkisiyle” (Aslan, 2000) ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet döneminde tarih kitaplarına yansıyan tarih yalnızca Osmanlı devlet yönetimi, yapısı, siyasi ilişkileri ve Türk tarihine ayrılmışsa da, 1932’de, ulusal kimlik bilincinin geliştirilmesi amacıyla kurulan Halkevlerinin çalışmaları yerel bir nitelik sunmaktadır. Halkevlerinin, “dil, tarih, edebiyat” ve “müze ve sergi” kolları, kurulduğu bölgenin tarihinin yazılması, arkeolojik tespitlerin yapılması, folklorik ve etnografik çalışmalarla kültür ürünlerinin toplanması gibi yerel tarih araştırmaları gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmalar isteyen herkesin halkevlerine üye olarak katılabilecekleri, yerel halka dayalı çalışmalardır. Bugün Türkiye’deki yerel tarih çalışmaları büyük ölçüde sivil toplum kuruluşlarına dayanmaktadır. Bu konuda verilebilecek en iyi örnek, Türkiye’nin dört bir yanında yerel tarih grupları oluşmasına ve çalışmalarını yürütmesine, profesyonel destek sağlayarak ön ayak olan Tarih Vakfı’dır. Vakfın 1999 yılında Rockefeller Vakfı’nın desteğiyle başlattığı “Yerel Tarih Grupları Projesi”, “Türkiye’nin çeşitli il ve ilçelerinde kültürel ve tarihsel dokunun korunmasına, araştırılmasına duyarlı sivil girişimlerle, yerel tarih alanında araştırma yapan ve/veya yaşadığı bölgenin/kentin/sokağın tarihine sahip çıkma duyarlılığında olan kentlilerin, ortak projeler etrafında buluşturmak, ve bir arada çalışmasını desteklemek”

(Çelebi, 2001) amacını taşımaktadır. Bu nedenle vakıf, “Yerel Tarih Grupları İletişim Ağı” oluşturmuş ve bir çok kentteki sivil toplum kuruluşları ve yerel tarihe ilgi duyan kişilerle iletişime geçerek koordine olmalarını sağlamıştır. Bugün, Çanakkale, Ünye, Mersin, Antakya’daki yerel tarih grupları, oluşumlarını tamamlayarak sergi açabilecek duruma gelmişlerdir ve oluşumu süren çok sayıda yerel tarih grubu da bir araya gelmiştir. Bu küçük ölçekli araştırmalar ve sergilemelerin hepsi ileride birer yerel müze projesine dönüşme potansiyeli taşımaktadır. Tarih vakfı ayrıca “İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi” oluşturma amacıyla çeşitli projeler, sergiler, bilimsel toplantılar gerçekleştirmiştir ve bu konudaki çalışmalarını sürdürmektedir. İstanbul Müzesi, müze ve toplumsal tarih merkezi olmak üzere iki bölümde, Tarih Vakfı’na ortak yönetimle bağlı olacak biçimde tasarlanmaktadır. Müzenin bölümlerini; **Darphane Müzesi, İstanbul Kent Mekanının Oluşumu ve Gelişimi, İstanbul’da Özel Yaşam, İstanbul’da Kamusal Yaşam ve Çocukların İstanbul’u** ana bölümleri, Toplumsal Tarih Merkezi’nin bölümlerini ise; **Bilgi-Belge Merkezi, Sözlü Tarih Merkezi, Araştırma Merkezi, Koruma ve Onarım Merkezi** oluşturacaktır.

Diğer yandan ülkemizde bazı özel girişimlerle ve yerel yönetimlerin gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmeyi planladığı yerel nitelikli müzeler açılmaya başlanmıştır.

3.3.1 Tahtakuşlar Özel Etnografya Galerisi

Kuruluş: Tahtakuşlar Özel Etnografya Galerisi, 1991 yılında, köyün yerlisi olan Alibey Kudar tarafından ailesinin de desteğiyle kurulmuştur. Tahtakuşlar köyü, Edremit’te (Balıkesir), Kaz Dağı’nın yamaçlarında kurulmuş, yüz otuz haneli ve altı yüz nüfuslu bir yerleşmedir. Köy halkının atalarının hikayesi, on üçüncü yüzyılda Moğol baskısı sonucu Orta Asya’dan Anadolu’ya göç etmiş Türk boylarına dayanmaktadır. Sırasıyla Horasan, Irak ve ardından da Adana’ya yerleşen bu konar-göçer halk, son olarak Sultan Mehmet’in isteğiyle, gemi yapmak üzere İda Dağı’na (Kaz Dağı) yerleşmiş. 19. yüzyılda yerleşik düzene geçmişler, 20. yüzyılda da asıl işleri olan tahtacılık yerine zeytincilik yapmaya başlamışlar. Kudar ailesi, bu değişimle birlikte kültürel yaşamda da meydana gelen dönüşümleri fark edince, geleneksel kültür ürünlerini korumaya karar vermiş ve bir girişim başlatarak etnografik eser toplamaya başlamıştır.

Bölümler: Müze, etnografya ve Doğa koleksiyonlarının sergilendiği bölüm, M. Selim Turan Sanat Galerisi, bir kütüphane ve satış bölümünden oluşmaktadır. Etnografya koleksiyonu,

konar-göçer Türk boylarının, eşyalarından, aletlerinden, çadır, halı ve kilimlerinden oluşmaktadır. Sanat galerisi, süreli sergiler için, yerli ve dışarıdan sanatçılara ayrılmış ve burada bugüne kadar yaklaşık üç yüz seksen sanatçının eserleri sergilenmiştir. Halen toplanmakta olan deniz ürünleri koleksiyonunun da ayrı bir binada sergilenmesi planlanmaktadır (Madran, 2000). Kütüphane, bağış yoluyla toplanan kitaplardan oluşmakta ve halka açık hizmet vermektedir. Satış bölümünde ise yöreye özgü şifalı bitkiler ve köylülerin yaptığı örgü, dantel, oya gibi el işleri satılmaktadır.

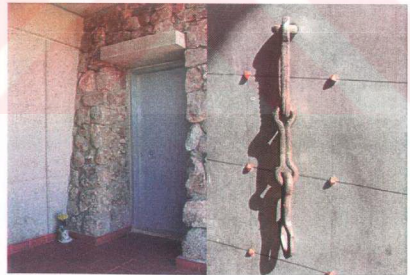
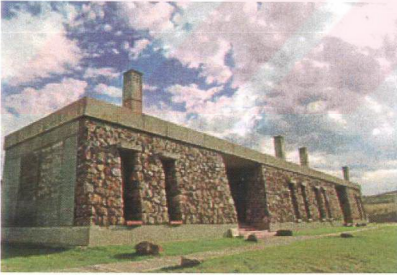
Diğer Etkinlikler: Müze, sanat galerisindeki sergiler dışında, bale gösterileri ve Batı müziği konserleri gibi sanat etkinlikleri düzenlemektedir. Galeri 1994 yılından beri “Tahtakuşlar Köyü Özel Etnografya Galerisi Kültür Yayınları” adıyla, yerel önem arz eden konularda kitaplar yayımlamaktadır. Yapılan bir başka etkinlik, Kaz Dağı Sarıkız efsanesinde geçen yerlerin “Efsane Yöresine Hareket” adıyla bir gezi güzergahına dönüştürülmesidir. Bu güzergahta; Sarıkız Tepesi, Karataş (Gargaros) Tepesi, Baba Tepesi ve Kartalçımen Tepesi yer almaktadır.

Tahtakuşlar Köyü Özel Etnografya Galerisi, yerel kültürünün ve yerel tarihinin bilinciyle bu oluşumu başlatan yerlileri tarafından, dışarıdan hiç destek alınmadan kurulmuş bir müzedir. Koleksiyonun toplanması, köyün ve çevresinin desteğiyle mümkün olmuş, kütüphanenin oluşturulması yine aynı şekilde gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, oluşumunun, fikir, hazırlık, kuruluş aşamaları tamamen yerel halkın katılımıyla gerçekleştirilmiş bir müze olarak, yerel bir nitelik taşımaktadır. Ancak müzenin sadece yerel tarihi ve yaşamı konu almak gibi bir politikası yoktur, aksine başka bölgelerden gelen koleksiyonlara açık bir yapılanmadır (Madran,). Satış bölümünde yerel bitkilere ve yerel halkın ürünlerine yer vermesi, müzeyi ekonomik açıdan da yerel kültür ve çevreyle ilişkilendirmektedir. Başlangıçta imece usulü oluşturulan bu mütevazı yapılanma, zamanla dışarıdan gelen insanların ilgisini çekmiş, basında yer almaya başlamış ve 1994 yılında UNESCO tarafından destekleme ödülü kazanmıştır. Ardından, Balıkesirliler Birliği Derneği, Rotary Kulübü Edremit Şubesi ve Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) tarafından da çeşitli ödüller almıştır. İlginin büyümesi şüphesiz köydeki yaşamı canlandırmış, aynı zamanda ekonomik bir etkinlikler zinciri başlatmıştır. B. Madran (2000) tarafından ekomüzeolojik bağlamda değerlendirilen müze; halkının katılımıyla oluşturulmuş yerel bir girişim olması, köye ekonomik ve sosyal bir hareketlenme getirmesi, etkinliğinin bir bölümünün doğal yaşamı da içermesi, çevreye ilişkin bir gezi güzergahı düzenlemesi ve ekonomik hareketliliği desteklemesi gibi nedenlerle küçük ölçekli bir ekomüze modeli olarak tanımlanmaktadır.

3.3.2 Bayburt Baksı Müzesi Halk Sanatları Araştırma Uygulama Merkezi

Kuruluş: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi dekanı, Prof. Hüsamettin Koçan tarafından başlatılan Baskı Müzesi projesine, pek çok sanatçı destek vermiş ve müzenin ilk bölümü 2004 Eylül’ünde açılmıştır. Müze, Koçan’ın köklerinin dayandığı Bayburt’un Bayraktar köyünde (eski adıyla Baksı) yer almaktadır. Başlangıçta kütüphanesi olan bir konuk evi olarak düşünülen yapı, zaman içinde büyük bir müze projesine dönüşmüştür.

Amaç ve Hedefler: Koçan müzenin öncelikli amacını, merkezde toplanan kültürün, alternatif bir merkez oluşturularak çevreye kaydırılması ve oradan algılanmasını sağlamak, “gelenegin yok olmasına, insanoğlunun öyküsünün kopuşla yaşanmasına bir direnç halkası oluşturmak...ülkemizin uzak bir bölgesinde kalan bu alanı bir uğrak yerine dönüştürerek, gelenegin, toprağın ve doğanın verileriyle insan yaşamını zenginleştiren bir ilişki yaratmak” (<http://baksimuseum.com/amaclar.html>) olarak tanımlamaktadır. Dört yüz seksen kişinin yaşadığı, seksen hanelik köyde dışarıya göç oranı yüzde altı yüz ellilere ulaşmış, geleneksel üretim biçimleri, el sanatları, yani yerel geçinme kaynaklarının neredeyse tamamı son bulmuştur. Ekonomik faaliyetleri yeniden canlandırmak, müzenin en büyük hedeflerinden biridir. Bu amaçla köyde eskiden yaygın olan dokuma ve çömlek üretimi yeniden başlatılmakta, yerel katılımlı bir vakıf kurularak (Baksı Kültür Sanat Vakfı), elde edilen gelirin köy çocuklarının eğitimine kullanılması planlanmaktadır.

Resim 3.15 Baksı Müzesi <http://www.baksi-museum.com/mimari.html>

Yapılanma: Köyün merkezine bir kilometre uzaklıkta, Çoruh vadisi’ne bakan bir tepede, on bin metrekarelik bir arazi üzerine yapılanan müzede, altı yüz metrekarelik çağdaş sanat bölümü, dört yüz metre karelik konferans salonu, beş yüz elli metrekarelik atölyeler ve altı yüz metrekarelik bir konuk evi bulunmaktadır. Müze binası, yerel mimari geleneklere göre, yöreden toplanan kına taşları beton taşıyıcılarla birlikte kullanılarak yapılmıştır. Yapının birinci bölümünde dam, bir yaşama ve üretme alanı olarak yer almaktadır. İkinci bölümü ise doğal

ortama uyum sağlayan özgün bir mimari anlayışla oluşturulmuştur. Işık kaynağı, yerel bir tasarım geleneği olan “goggoloc”tan hareketle tepeden alınmış, böylece duvar yüzeyleri boş bırakılmıştır.

Baskı Müzesi, yerel fayda sağlama amacıyla başlatılmış, fakat dışarıdan, özellikle sanatçılar tarafından büyük destek almış bir projedir. Yerel ölçekteki bir projenin dışarıdan algılanması ve heyecan uyandırması, köye gelecekte de oluşacak ilgiyi garantileyerek, müzeyi daha tamamlanmadan yerel halk için faydalı kılmıştır. Açılan ilk bölümü geleneksel sanat ve çağdaş sanat atölyeleri, konuk evi ve halk resimleri ile yerel sanatların sergilendiği “Bayburt Evi”nden oluşmaktadır. Henüz hizmete açılmamış bölümde ise konferans salonu, çağdaş sanat galerisi ve etnografya bölümleri yer alacaktır. Kısacası müzenin koleksiyonunu ağırlıklı olarak geleneksel sanat ürünleri ile çağdaş sanat nesneleri oluşturacak, bunun yanı sıra etnografik malzemeler de müzede yerini bulacaktır. Müze yerel tarihe ilişkin bütünsel bir bilgi sunması beklenen yerel müze kavramını karşılayamamakla birlikte, yerel bir hizmet sunma amacı onu, belli bir alanda

Resim 3.16 Baskı Müzesi sergilemesine bir örnek <http://www.baksi-museum.com/foto.html>

uzmanlaşmış yerel nitelikte bir müze olarak tanımlamamıza olanak vermektedir. Dışarıya olan göçlerin çok yüksek bir düzeyde olduğu, üretimin neredeyse son bulduğu, geçinme kaynaklarını tamamen dışarıda arayan küçük bir yerleşim biriminde bir müze kurarak ekonomik yaşamı canlandırmayı, yaşam standartlarını yükseltmeyi, merkezi yerele çekmeyi hedeflemek ütöpik bir hedef olarak görülebilir. Oysa bu proje kendisini dışarıda duyurmayı ve tanıtmayı başararak, bunu gerçekleştirebileceğini kanıtlamış görünüyor. Üstelik dikkati çektiği nokta yalnızca o yer ve o müze değil; aynı zamanda “yerel”in önemi ve yerel için belleğinin, ürünlerinin korunmasının önemini de gündeme getirmekte ve bu aşamada müzenin rolünü ortaya koymaktadır. Müzenin halkın belleğine yeniden kazandırdığı ilk şey, yaşadıkları yerin adıdır. Şaman anlamına gelen “Baksı” bu köyde bir zamanlar bir şamanın varlığını da kanıtlayarak, belki insanların geçmişlerine dönüp bakmalarına neden olacaktır. Halka yönelik atölyeleri, halkın yeniden üretimini destekleyecek ve bu ürünlerin ve eserlerin müzede sergilenmesi yoluyla, müze ve yerel topluluğun birbirini besleyen karşılıklı bir ilişki içine girmesi sağlanmış olacaktır. Bu ilgi çekici projenin dışarıda uyandırdığı yankılar, yörede turizmin gelişmesine ön ayak olarak bu yaşam alanının, halkın yararına olarak yeniden düzenlenmesinde etkili olacaktır. Ayrıca Doğu Anadolu’da çağdaş sanatı bir köy yerleşiminin içine götürmek, aynı zamanda oradaki insanları bu yaratıya dahil etmek, kültürel anlamda da bir dönüşüme neden olabilir. Yani bu müze projesi, geleneksel üretimi yeniden canlandırmak ve oranın ekonomisi için önemli bir kaynak durumuna getirmenin yanı sıra, alternatif üretim biçimleri ile toplumsal dönüşümleri gerçekleştirebilecek kaynakları sunmaktadır; yalnızca koruma ve yaşatmayı değil, toplumun yararına olarak dönüştürmeyi de amaçlamaktadır.

3.3.3 İzmir Kent Müzesi

İzmir’de tarihi itfaiye binasında “Ahmet Pıştına Kent Arşivi ve Müzesi” adıyla açılan kurum, adından da anlaşıldığı gibi, müze ve arşiv olarak iki yapıdır. Kuruluş aşamasında öncelikle, arşive malzeme sağlamak amacıyla çeşitli kurumlarla iletişime geçilmiştir. Kent müzesi ve arşivin amacı “kentnin belleğini oluşturmak yanında çeşitli sergilerle ve diğer etkinliklerle İzmir’lilerin kentsel aidiyet bağlarını güçlendirmek”tir (<http://www.apikam.org.tr/index>). Kent müzesi binanın zemin katında yer almaktadır. Sürekli sergilemelerin yanı sıra, geçici sergilerin yapılması da planlanmaktadır. Sergi üç ana bölümden oluşmaktadır:

1. İzmir Tarihi- M.Ö 3000-M.S 1933
2. Kent ve Ticaret- 1838-1933

3. Yangınlar ve Kent

Bir ve üçüncü sergiler sürekli sergilemeden oluşmaktadır; ikinci sergileme ise geçici sergi mekanı olarak düşünülmüştür. **İzmir tarihi** bölümü, mitolojideki İzmir'den başlayarak, kentin Bizans ve Roma dönemindeki durumu ve Türklerin eline geçişini ele almaktadır. **Kent ve ticaret** sergisi, çeşitli temalar altında oluşturulmuştur. “İzmir'in 19. yüzyıla girerken ticaret dengeleri içindeki yeri; 1838 Serbest Ticaret Antlaşması'nın kente etkisi; yabancı sermaye yatırımları, kentteki çok kültürlülüğün simgesi mabetler ve sosyal ve kültürel yaşam” bu tema başlıklarını oluşturmaktadır. **Yangınlar ve kent** bölümü, müze binasının eski bir itfaiye binası olması nedeniyle, tarihi binanın işlevinin de yansıtılması düşüncesiyle oluşturulmuş ve kentin geçirdiği yangınlara ilişkin geçmişi ele alınmıştır. Bu iki yapıli kurumda arşiv, kentin tarihini saklar, korur, değerlendirirken, müzenin de bu birikimin görsel boyutunu oluşturduğu düşünülmektedir. Kent arşivi araştırmalar için kaynak sağlarken bir yandan da müzenin sergilemelerinin oluşturulması için bilgi kaynağı olarak görülmektedir. Müzede ayrıca, drama-toplantı salonu olarak ayrılmış yetmiş kişilik bir mekan mevcuttur. Hediyelik eşya ve kitap satış biriminde, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı yayınları ve yine belediye tarafından yaptırılan çeşitli nesneler satılmaktadır. Avluda Ege ve İzmir yöresine özgün yemeklerin sunulduğu bir restoran da bulunmaktadır.

Müze, ülkesi için önemli bir ticaret ve kültür merkezi olan İzmir'i, tüm yönleriyle ele almak için oldukça yetersizdir. Geçici sergilerin planlanması müzenin erişebildiği noktaları daha ileriye taşısa da, etkinlik eksikliği toplumla bütünleşmenin zorluğunu artırmaktadır. Oysa böyle bir kenti yansıtacak müzenin, kurulmadan önceki hazırlık aşamaları bile oldukça uzun zaman ve emek alacak bir uğraştır. Kentlilere, yaşadığı yerle aidiyet ilişkisi kurmaya yönelik olarak düşünülmesi, yerel kimlikle ilgili dünyada oluşmaya başlayan bilinçlenmenin burada da yeşermeye başladığını göstermektedir. Ancak amaçlara ivedilikle ulaşmaya çalışmak, yeterli çözüm olanaklarının bulunmasını zorlaştırmaktadır. Türkiye'nin yeni ama yinelenmeyen müze yapılanmalarına ihtiyacı vardır. Amaç ve sonuç arasındaki zorlu yol, dikkatle, incelik ve birikimle alınmalıdır.

3.3.4 Bursa Kent Müzesi

2004'de açılan Bursa Kent Müzesi, 2000 yılına kadar adliye olarak kullanılan bir Cumhuriyet dönemi yapısında yer almaktadır. Toplam bin dokuz yüz yirmi metre karelik bir alana sahip olan yapı, bodrumla birlikte üç kattan oluşmaktadır. Yedi bin yıllık bir zaman aralığını kapsayan müze, M.Ö 6000'e tarihlenen Ilıpınar Höyüğü'nden başlayarak Cumhuriyet'e kadar

uzanan kent tarihini yansıtır. Zemin katta bulunan bu kronolojik sergilemenin yanı sıra müzede tematik sergilemelere de yer verilmiştir. Bodrum katta yer alan “Tarihi Esnaf Sokağı”nda bölgesel önem taşıyan geleneksel ticaret yaşamına ilişkin meslekler, dekor ve canlandırmalarla sunulmaktadır. Birinci kat yönetim bölümü, arşiv ve çok amaçlı salonun yanı sıra, Bursa’nın kültürel faaliyetlerle çeşitli temalarla sunumunu içermektedir. Müze “Bursa’nın tarihsel derinliğinin tanıtmak, yaymak, yarının kentlilerini yetiştirebilmek amacı ile kente ait (tarihi, coğrafi yapısı, ilçeler, idari yapısı, ekonomi ve ticaret yapısı, yaşam ve ulaşım, kültürel yapı, mimari eserler, turizm, ünlü kişiler, kardeş ve dost şehirler) her türlü belge, eşya kitap, görsel malzeme, harita ses ve görüntü kayıtları gibi malzemeye dayalı kronolojik ve tematik, sürekli, geçici sergilerin düzenlendiği” dünü, bugünü, yarınıyla yaşayan bir yapılanma” olarak düşünülmüştür (http://www.denizce.com/bursa_kent.asp). Bu nedenle tüm kat koridorları geçici sergi mekanı olarak düzenlenmiştir. Müzede sergileme yalnızca nesnelerin sunumuyla değil, çeşitli maket, canlandırma ve monitörler aracılığıyla yapılmaktadır. Kentin topografik maketinde, monitörden seçilen yapı, ışıklandırılarak izleyiciye sunulurken, bodrum katında canlandırılan dükkan ve çarşıların karşısına konulan monitörlerle geçmişteki esnaf ve sanatkarların çalışmaları görüntülenmektedir. Sergileme için modüler olarak tasarlanan pano ve sütunlar müze sergilemesinin geliştirilmesine de imkan tanımaktadır. Müze yapısı özürülerin de dolaşımına uygun bir biçimde tasarlanmıştır. Sergileme mekanları dışında, zemin katta bir kafeterya, hediye eşya satış birimi, giriş avlusunda amfi tiyatro ve birinci katta Bursa belgeliği, kütüphane, okuma salonu, çok amaçlı salon bulunmaktadır.

Bursa Müzesi, Türkiye’de alışlagelen durağan müzelerin aksine, iç tasarımında değişime ve gelişime açık öngörüsüyle, toplumla birlikte sürüp gitme hedefine uygun bir yapı modeli olmuştur. Kenti ele alışıdaki konu çeşitliliği, kent yaşamına ilişkin pek çok şeyi yansıtmasını sağlamaktadır. Bu yapının iyi bir başlangıç olarak görülüp geliştirilmesi gerekir. Bir kent müzesi olarak en büyük eksikliği kentin yer aldığı coğrafyayı doğal özellikleriyle ve toplumla olan etkileşimiyle ele almayıdır. Oysa kentler, doğal çevreye en çok zarar veren yerlerdir ve bir kent müzesi kentlilik, yerel tarih ve kültürel miras bilinci kadar çevre bilincinin geliştirilmesine de katkıda bulunmalıdır. Milli Eğitim Müdürlüğü ve Büyükşehir Belediyesi işbirliğiyle gerçekleştirilen projede, ilköğretim öğrencilerinin tarih derslerinde müzeye gelmeleri sağlanmaktadır. Sergileme dışında yapılacak etkinlikler müzenin yerel bölgesine hizmet olanaklarını artırırken, insanlar tarafından toplumsal yaşamın bir parçası olarak algılanmasını ve yaşamlarına dahil edilmesini sağlar ve bir müze bunu gerçekleştirebildiği oranda amaçlarına ulaşabilir.

3.4 Yerel Müze Ne Olmalıdır?

Uluslaşma ve küreselleşmenin etkilerinin müzelere de yansması, yerel kimlikler ve yerellik üzerine yapılan tartışmaları müzeler için de geçerli kılmış ve “yerel müze” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. “Özellikle 20. yüzyılda müzeleri, ulusal miras unsurlarını, yurtseverlik duygularını uyandırmak ve özendirmek, tek tip ulusal kimlikleri vurgulamak için kullanmak yaygın bir uygulama olmuştur” (Madran ve Önal 2000). Dolayısıyla toplumsal belleğin mekanı olarak bilinen müzeler, politik olarak belirlenmiş ulusal simgelerin mekanına dönüşmüştür. Yerelleşme kavramıyla birlikte söz edilen yerel kimliklerin kendini ifadesi en çok müzeler ve sergiler aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Madran (2004), Tajfel ve Turner’ın “Sosyal Kimlik Teorisi”ni müzelere uyarlayarak müze ve kimlik ilişkisini ortaya koymuştur. 1979 yılında gerçekleştirilen bu teori üç temel fikir içerir: Sınıflandırma, Kimliklendirme ve Kıyaslama. Bunlardan ilki olan sınıflandırma sosyal çevreyi anlamak için nesneler gibi insanları da sınıflandırdığımız gerçeği üzerine kurulur. İnsanları sınıflandırmak için, mesleki, ırksal, dinsel vb. kategoriler kullanırız. Kendimizi bu kategorilerden birine dahil ederek kendi hakkımızda pek çok şey keşfedebiliriz. Madran’a (2004) göre sınıflandırma kavramı müze sunumunun tematik yaklaşımını oluşturur. Kimliklendirme, aidiyeti belirlemeye yardımcı olur. Bir topluluğa olan aidiyet her bireyin temel ihtiyacıdır. Bir kişi için bir çok kimliklendirme mümkündür. Müzelerde temel olan değişik temalardan kimliklendirme anahtarlarını bulmaktır. Bu anahtarlar çoğalırsa farklı kimlikler için hoşgörü de artacaktır. Kıyaslama düşüncesi; kendimizi değerlendirmek için, kendimizi benzerlerimizle kıyaslamamıza dayanır. Kendimizi diğer insanlarla karşılaştırarak özgüven kazanır ya da prestijli bir grubun üyesi olarak bununla gurur duyabiliriz. İnsanlar kıyaslamayı kendilerini üstün kılacak yönlerden yapmayı seçerler. Bunu iki düşünce izler: Birincisi pozitif ayrıcalık. Bu kavramda insanlar kendi grubunu benzer gruplardan daha iyi görmeye motive olmuşlardır. İkincisi olan negatif ayrıcalıkta ise gruplar daha iyi durumda görünmek için diğer gruplarla arasındaki farkı azaltmaya eğilimlidirler (bkz.. Tajfel ve Turner, 1986). Bu uyarlamada kıyaslama, müzeler için riskli bir kavramdır. Olumlu bir kıyaslama sosyal yapının bileşimi ve ilgili sosyal iletişim için anlayışları genişletmesine rağmen, genel eğilim toplumumuzu ve sonuçta bizi yücelttiği yönündedir. Yerel müzeler , yerel kimliklerle ele alınıp, müze ve toplumun iletişiminin sağlanması için gerekli materyalleri ve yaklaşım biçimini sergileyerek toplumsal işlevlerini gerçekleştirebilirler. Buna karşılık Marie-Helen Joly (1997) Fransız müzelerindeki yerel yaklaşımlara eleştirel bir bakışla onlardaki olumsuzlukları ortaya

koyar. Ona göre Fransa’da pek çok müze oldukça dar anlamda yerel kimliğe adanmıştır. Bu dar bakış “müzelerin büyük bir şehirden ya da kasabadan, bir bölgeden ya da köy topluluğundan, bir olaydan, ekonomik bir etkinlikten...bahsedilsin, dışarıyla hiçbir karşılaşma endişesi olmaksızın, müzenin söylevi yalnızca araştırma konusu üzerinde odaklanır...Araştırma konusunun nispi önemi, bölgesel, ulusal ve uluslar arası bakış açısında oynadığı rol söz konusu edilmaz” (Joly, 1997). Burada dikkati çektiği nokta, yerel kavramının henüz tam olarak tartışılmamış olması nedeniyle yerel müze için bazı dezavantajlar oluşturabileceğini akla getirir. Ulusal müzeler için söz konusu olan olumsuzluklar yerel müzelerin oluşturulması sırasında da gerçekleştirilebilir. Aslında Joly (1997) yalnızca yerel müzelerin değil, Fransa’daki diğer müzelerin de yerel kimlikle ilişkili olmasalar bile yerel müzelerle aynı indirgeyici bakış açısına sahip olduklarını söyler. Yani bu handicap doğrudan yerel müzelerle ilgili olmasa da onun yerele olan vurgusu dolayısıyla, bu tür olumsuzluklara daha açık olduğu söylenebilir. Joly (1997) yerelle ilgili bir başka konuya daha dikkati çeker: “Siyasi endişelerin günümüzde Avrupa çapında genişlemiş olmalarına karşı bir tepki olarak değerlendirebileceğimiz yerel kızgınlık: Bu toplu koşullar içinde, yerellik bir sığınak-değer olarak yaşanabilir, aynı şekilde geçmiş de şüpheli bir bugüne oranla bir sığınak-değer olabilir”. Bu soruna karşılık olarak karşılaştırmacı bakış açısını önerir ve “en azından yerel tarihin, ulusal ve uluslararası toplu koşullar kapsamında ve yerel olayların nispi önemi üzerine gerçek bir sorgulama biçimi altında iletilmesi gerektiğini” söyler. Karşılaştırmacılık, daha önce bahsedilen kıyaslamacılık düşüncesinin riskli yönlerine kapılmamalıdır. Aslında Joly’nin söz ettiği “karşılaştırmacılık” bir üstünlük yarışını teşvik etmeden, olayları ya da olguları dış dünyadan soyutlamadan aksine, bütün içinde bulunduğu yeri tespit ederek izleyiciye ulaştırmayı öneriyor. İzleyiciler “bahsi geçen yerin bir kasaba mı , orta büyüklükte bir şehir mi , bölgesel bir metropol mü...olduğunu ve dünyanın neresinde yer aldığını bilmeliler” (Joly, 1997). Mevcut olan müzelerde artık oturmuş daimi koleksiyonlar nedeniyle değişiklik yapılması çok zor olabilir. Bu durumda süreli sergiler önemli bir avantaj sağlar. Süreli bir sergi o günün koşulları içinde geliştirilir ve böylece her türlü yaklaşıma açıktırlar. Üstelik bir yerde açtığınız süreli bir sergiyi koleksiyonunuz elverdiği ölçüde başka yerlerde de açmak mümkündür. Tüm bunlar yerel’in kendi içine kapanmasını engelleyecek ve diğer topluluk ve toplumlarla olan ilişkisini geliştirmesini sağlayacaktır. Yerele verilen önem onun tarihin bir noktasında birdenbire dondurulup, bir daha hiçbir değişikliğe uğramadan kalmasını sağlamakla ilgili değildir. Her kültür yaşamak için aynı zamanda diğer kültürlerle ilişki kurmaya ihtiyaç duyar ve birbirleriyle etkileşime girerek değişirler. Ancak bu belli bir kültürün hegemonyasında değil karşılıklı bir biçimde olmalıdır.

Müzelerin “arzulanan misyonu” tarafsız olmalıdır. Amaçlanan şey ırksal saflıkları değil, kültürel çeşitlilikleri korumaktır.

Son olarak “**yerel müze**” için şu tanım önerilebilir: Sınırları toplumsal bir yaşam alanı oluşturacak biçimde belirlenmiş bir coğrafi bölgenin, toplumsal, fiziksel (doğal), ekonomik, politik özelliklerini tarihsel süreci içinde ve onu çevreleyen en yakın yerden en uzak yere doğru ilişkisini kurarak gösteren ; bunları orada yaşayan topluluğun ihtiyaçları doğrultusunda ve o topluluk ve doğal çevrenin yararına gerçekleştiren müze türüdür.

3.4.1 Amaç ve Görevler

Yerel müze, daha önce önerilen tanımlamadan da anlaşılabilceği gibi, kurulduğu bölge halkına hizmet etme amaçlı bir yapılanmadır. Böyle bir müze yapılanmasının getirdiği yenilik; çoğunlukla bir imparatorluk görkeminin ya da ulusal tarihin önemli nesnelerinin ve olaylarının anlatıldığı, dolayısıyla uluslararası bir prestij aracı olan müzelerin yerine, o toplumu oluşturan kitlelerin, yani sıradan insanın yaşamını konu alan, bununla birlikte onu parçası olduğu ve kimlik edindiği doğal çevresiyle değerlendiren ve bu iki bileşenin (insan ve doğa) yaşamının her anına dair nesneleri, belgeleri, anıları, görselleri toplayan bir müze yapılanmasını koymasındır. Buna göre yerel müzenin **amaçları**; “söz konusu bölgenin doğal ve toplumsal verilerini elde etmek ve bu verileri, o topluluğun ortak kimliğinin korunması; yaşam faaliyetlerinin daha iyi koşullar altında yeniden düzenlenmesi; kültürel miras ve çevre bilincinin oluşturulması; topluluğun, dünyanın bütünü ve onun içinde kendi yerini algılayışının geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir. Yerel müzenin **görevleri** kısaca şöyle tanımlanabilir:

1. Bir kültürü bütünüyle, tarafsızca ve dış ilişkileriyle ele almak
2. İnsanın aidiyet ilişkisi kurduğu topluluğu ve doğal çevresiyle ilgili geçmiş ve bugüne ait göstergeleri toplamak
3. Kapsadığı kültürün devamlılığına katkıda bulunmak
4. Kültürün uğradığı değişimleri etkileyen, yönlendiren yaşam koşullarının iyileştirilmesinde, yol gösterici, bilinçlendirici bir rol üstlenmek
5. Kültürel kimliğe yaptığı vurguyla müze-toplum ilişkisini kurmak, güçlendirmek ve bu ilişkiyi sürekli kılmak
6. Halkın yaşamına katılmak; o kültüre dışarıdan müdahale eden bir yapı değil, kültürün onunla birlikte yaşayan bir parçası olarak varlığını sürdürmek

7. Yerel tarihi araştırmaya yönelik başka sivil oluşumları teşvik etmek, destek olmak.

3.4.2 Yerel Müzenin Disiplinler arası Çalışma Alanları

Yerel müzenin oluşturulmasında gerekli araştırma alanlarını yerel tarihin bileşenlerinde aramak gerekir. Yerel tarih “belli insanların, belli bir zamanda ve yerdeki –bu yer bir köy, kasaba, kent, kilise bölgesi, kontluk ya da herhangi bir anlamda bir bölge olabilir- öyküsü ya da geçmişin bilgisi”(Aslan, 2000) olarak tanımlanmıştır. Yerel tarihin, tarih disiplininin bir alt dalı olarak görülmeye başlanması 20. yüzyılı bulsa da, yerel tarih araştırmalarının kökeni on beşinci yüzyıla kadar uzanmaktadır. Söz konusu araştırmalar gezi notlarından oluşmakla birlikte, incelenen bölgeye özgü veriler içermesi nedeniyle yerel tarih araştırmalarının ilk örnekleri olarak görülmektedir. On altıncı yüzyıldan itibaren gerçekleştirilen yerel araştırmalar özellikle İngiltere ve Fransa’da, toprak sahiplerinin tarihlerini içermektedir. Diğer yandan kent tarihlerinin yazılması da yerel tarih araştırmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. On dokuzuncu yüzyılda özellikle ulusal hareketlerin etkilediği tarih, ulusların devletlerin tarihine dönüşmüştür. Yerel tarihe olan ilgini yeniden canlanması ise yirminci. yüzyılın ortalarını bulmuştur. Yerel tarih, sınırlı bir yaşam alanını kapsamaktadır; onu tarih disiplini içinde farklılaştıran en önemli yanı, meslekten tarihçilerin, yalnızca, ulusların, devletlerin siyasi ve ekonomik olaylarını kendilerine muhatap görmelerinin aksine, önemsenmeyen, tarih disiplininin şimdiye kadarki araştırmalarının dışında kalmış daha küçük yerleşim birimlerinin tarihini; sıradan insanın gündelik yaşamını, sosyal, ekonomik, kültürel faaliyetlerini içine alacak biçimde ortaya koymasındır. Ancak burada, yerel müzenin kapsadığı sınırlar içindeki yaşamı, kültür ve doğa ilişkisi çerçevesinde ele alması amaçlandığından, yerel tarih de müzenin oluşumuna katkıda bulunacak, o “yer”in tarihine yönelik bütünsel bir çalışmayı kapsamaktadır. Bu nedenle burada sözü edilen yerel tarih kavramıyla, bir coğrafyaya ilişkin kültürel tarih ve doğa tarihi anlaşılmalıdır. Buna göre yerel tarihi; “belli bir coğrafyanın, toplumsal, ekonomik, kültürel, politik, doğal özelliklerini etkileşim ve dönüşümleriyle; olayları, olguları ve ürünleriyle araştıran, belgeleyen disiplinler arası bir çalışma alanı” olarak tanımlayabiliriz. Yerel tarihi araştırmaya yönelik disiplinler şu şekilde şematize edilebilir.

Yerel Tarih

Kültürel Tarih

Toplumsal tarih
Ekonomik tarih
Siyasi tarih
Etnografya
Folklor
Arkeoloji
Sosyal antropoloji
Sosyoloji
Sözlü tarih

Doğa tarihi

Coğrafya
Jeoloji
Botanik
Zooloji
Paleontoloji

3.1 Yerel tarihi araştırma, yazma, belgeleme ve ona ilişkin ürünleri toplamaya yönelik disiplinler

Kültürel Tarih

Yerel tarihin yazılmasında insan odaklı araştırma alanlarını ve onlarla ilgili disiplinleri kapsamaktadır. Kültürel tarihin ortaya konulabilmesi için antropoloji, arkeoloji, etnografya, folklor, sosyoloji tarih dışındaki disiplinlerin işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal, ekonomik, siyasal tarih araştırmaları olay ve olguları, bunların toplum üzerindeki yansımalarını incelerken diğer disiplinler, toplum yaşamı üzerine topladığı verileri, o topluma ilişkin genel kuramlara ulaşmak, kültürel sistemi ortaya çıkarmak üzere kullanılırlar. Etnografya ve folklor ise maddi ve manevi kültür ürünlerini toplarlar.

Toplumsal tarih: Toplum ve toplumsal ilişkiler ağı üzerine odaklanarak, ele aldığı bölgenin, günlük yaşam, sosyal ilişkiler, sosyal olaylar, örgütlenmeler, sınıflar, insan eliyle yapılanmış yaşam alanları (mimari yapılar, parklar, meydanlar, caddeler vb.), teknoloji, sanat vb. özelliklerini inceleyerek, toplumun geçmişten bugüne olan devinimlerini ortaya koymaktadır. Toplumsal tarih de yerel tarih gibi, odağına sıradan bireyleri yani toplumu oluşturan büyük

kitleleri koyarak tarih disiplinine yeni bir yaklaşım kazandırmıştır. Ancak yerel tarih bir yeri bütüncül bir yaklaşımla ele alırken, toplumsal tarihte ağırlık toplumsal olaylar üzerinedir.

Ekonomik tarih: Bölgenin ekonomisini belirleyen doğal, toplumsal, politik ve kültürel etkenler; üretim biçimleri, ilişkileri, teknolojileri, üretim alanlarının tarihi (hem ürün çeşidi hem de üretilen yer anlamında), ekonomik tarihin araştırma alanı içine girer. Bölgenin ekonomisinin, diğer bölgeler, ülke ve dünya ekonomisiyle ilişkileri mutlaka ortaya konulmalıdır. Ekonomi tarihi yalnızca kalkınmaya yönelik önemli faaliyetleri kapsamamalı, bireysel çabalarla gerçekleştirilen küçük çaptaki geçinme faaliyetlerini de içermelidir.

Siyasi tarih: Bölgede merkezi yönetimin uzantıları, yerel yönetim mekanizmaları, her alanda uygulanan politikalar ve bunun toplumsal olarak karşılık bulduğu olaylar, örgütlenmeler, bölgede hakim ve muhalif politik yönelimler, toplumu bu görüşlere yönlendiren toplumsal süreçler, savaş ve barış dönemleri, siyasi tarihin araştırma alanı içine girmektedir.

Sözlü tarih: Sözlü tarih, toplumsal yaşama dair bilgileri doğrudan o yaşama katılmış olan insanların ağzından kaydedilmesine dayanır. Sözlü tarihe yönelik ilk kurum olarak kabul edilen “Oral History Research Office” (Sözlü Tarih Araştırma Merkezi), 1948’de Columbia Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. Buradaki sözlü tarih çalışmaları, toplumun elit tabakasına ait insanların anıların toplayarak, tarihin sıradan insanı dışarıda bırakan tavrını sürdürmüştür (bkz.Danacioğlu, 2001; Caunce,2001). Sözlü tarihin yükselişinin yerel tarihle paralellik göstermesi, onun yalnızca yerel tarihe yönelik bir yöntem olarak algılamasına neden olsa da, sözlü tarih antropoloji, sosyoloji gibi insan bilimleri için de önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Sözlü tarih, geniş ölçekli tarih araştırmalarında da (örneğin ulusal), konuya çok farklı bakış açılarından bakılmasını sağlar; sözlü tarihin sıradan insanları kapsaması, tarihin şimdiye dek yazdığı olaylar ağının halk kitleleri nezdindeki yansımalarını ortaya koyarak, geçmişin hiç bilinmeyen bir yüzüne ışık tutabilir. Yerel müzeye ilişkin toplumsal verilerin elde edilmesi için sözlü tarih en etkili yöntemlerden birini oluşturacaktır. Yerel tarihe olan ilginin artması “sözlü tarih”in de bir araştırma ve belgeleme yöntemi olarak önem kazanmasını sağlamıştır. Ortak belleğe ilişkin anıların toplanması ve arşivlenmesi yerel kimliğe en önemli hizmet araçlarından biridir.

Etnografya: “Bir toplumun içine girerek, onun yaşamına katılarak bilgi toplama tekniğiyle, bu bilgilerin yayımlanmasına etnografya denir. Hem tekniğin hem de ürünün adıdır” (Güvenç, 1994). Bu disiplin toplulukların yaşamsal faaliyetlerini betimler ve bu faaliyetlere dair maddi kültür ürünlerini toplar, müze içinde de bu faaliyetlerin, toplanan nesneler aracılığıyla, sergilenerek tasvir edilmesine olanak verir.

Folklor: Folklorun amacı, bir topluluğun geleneklerini, sözlü ve yazılı kültür ürünlerini (masal, efsane, destan, atasözleri, şiir vb.), danslarını, müziğini, törenlerini vb. ortak belleğini oluşturan unsurlarını, toplama, belgeleme ve böylece geleceğe aktarılmasını sağlamaktır.

Sosyal Antropoloji: Sosyal antropoloji alan araştırmasına dayalı bir bilim dalıdır ve bu yöntem de araştırmacının çalıştığı topluluk içinde yaşayarak, yerel yaşama dair veriler toplamasına dayanır. Böylece o topluluğun gelenek, genel anlayış biçimleri, inanışları ve toplumsal davranış biçimleri ortaya çıkarılır.

Arkeoloji: Arkeolojik çalışmalar bir yandan maddi kalıntılar sunarken bir taraftan da bu kalıntıları inceleyerek, o bölgenin geçmiş yaşam biçimlerine dair bilgilerin ortaya çıkarılmasını sağlar.

Sosyoloji: Bu bilim dalı antropolojiyle ortak özellikler göstermesine karşılık, antropolojiye göre daha büyük toplumları, belli konu veya sorunlara odaklanarak ele alır. Yerel müzeye ve yerel tarihe ilişkin bir araştırmaya dahil edilmesinin nedeni; diğer disiplinlerin yöreye ilişkin elde ettiği verileri inceleyerek, istatistikler oluşturması ve toplumsal yapıyı çözümleyecek kuramları üretmesidir.

Doğal Tarih

Jeoloji: Bölgenin jeolojik yapısı ve oluşum süreçleri bu disiplin aracılığıyla ortaya çıkarılır.

Coğrafya: Hem yeryüzü şekilleri, hem de iklimsel özelliklerin araştırılması, bu özelliklerin bölgedeki yaşam biçimiyle ilişkilerinin ortaya çıkarılması için bu disiplinin araştırmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Coğrafya ve insanın etkileşimi, her ikisinde de dönüşümlere sebep olur. Diğer disiplinlerle ortak çalışmalar yapılması bu etkileşimin ortaya çıkarılması için faydalı olacaktır.

Botanik ve Zooloji: Bölgenin doğa tarihinin ortaya çıkarılması için, bitki (flora) ve hayvan (fauna) türlerinin, onların yaşam koşullarının, coğrafya ile ilişkilerinin araştırılması gerekir. Yöreye özgü bitki ve hayvan örneklerinin toplanması, korunması, sergileme koşullarının oluşturulması için bu disiplinin çalışması zorunludur.

Paleontoloji: Bölgedeki en eski canlı türlerinin araştırılması, onlara ait fosil örneklerinin toplanması çalışmalarını kapsamaktadır.

3.4.3 Kavramsal İçerik

Şekil 3.2 Yerel müzeyi oluşturan kavramlar

Yerel müze kurulduğu bölgenin kültürel kimliğinin, sosyal belleğinin yansıtıldığı bir mekan olması dolayısıyla bu işleve uygun nesneleri toplamak zorundadır. Yerel kültürü insanın doğayla ilişkisinin belirlediğini daha önce belirtmiştik. Yerel müzeyi oluşturan kavramlar bu ilişki üzerine kurulmalıdır. Bir tarafta doğal çevre koşulları yer alırken diğer tarafta bu koşullara göre insanın oluşturduğu ürünler yer alır. Buna göre yerel kültürü oluşturacak kavramlar şu şekilde belirlenmiştir:

1. İnsan

Etnik Yapı: Belli bir kültürel bölgede yaşayan topluluğun etnik kimliği ya da kimlikleri o bölgenin etnik yapısını oluşturur. Aynı etnik gruptan olan topluluklar kültürel olarak da benzerlik gösterirler. Ancak çağlar boyunca birbiriyle ilişki ve etkileşim içinde olan doğal olarak ortak bazı kültürel özellikler edinen farklı etnik topluluklar olabilir.

Din, dil gibi unsurlar zaman içinde değişikliğe uğrayabilir buna karşılık etnik köken egemen başka bir etnik kimliğin asimilasyonu söz konusu olmadıkça sabit kalır. Daha önce değinildiği gibi sonradan edinilemez, değiştirilemez ancak, çoğunlukla aynı etnik grubun üyeleri bir arada yaşadıkları için kendilerine özgü kültürleri vardır. Öyleyse her etnik topluluk aynı zamanda kültürel bir topluluktur. Fakat her kültürel topluluk bir etnik birlik oluşturmak zorunda değildir. Eğer yerel müze tek bir etnik topluluğun yaşam sürdüğü bir bölgede kurulacaksa o etnik kimliği ifade etme araçlarını kullanabilmelidir. Ancak bu gerek ulusal kimlik gerekse o ulusu oluşturan diğer etnik kimlikler açısından hassas bir konudur ve eğer bir karşılaştırma yapılacaksa bu kültürel bağlamda ve çift yönlü olmalıdır. Etnik kimliğin “doğuştan kazanılan ve değiştirilemeyen” olma özelliği bu tür karşılaştırmalar yapmaya uygun değildir. Birden fazla etnik grubu barındıran bir bölgede kurulacak yerel müze tüm etnik topluluklar için eşit oranda ifade araçları kullanmalıdır ve birbirleriyle ilişkilerini ortaya koyabilmelidir.

Gelenek: Gelenekler aynı bölgede yaşayan insanlar için kolektif bir kimlik oluşturulması ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol oynarlar. Bir kültürü oluşturan unsurların çoğunda geleneksel biçimler söz konusu olabilir. Burada “gelenek”, günlük yaşam ve genel yaşam biçimlerinde sürdürülen geleneklerdir: Beslenme, giyim-kuşam, düğün, festival, insan ilişkileri, toplumsal ve cinsel roller, aile ilişkileri vb.. Gelenekler geğmişten gelirler ve zaman içinde yeni nesillerin yaşam biçimlerinden ve koşullarından etkilenip değişerek bugünde de varlıklarını sürdürürler. Gelenekler bir topluluk için gerekli simgeleri oluşturarak, kendi içinde benzeşmesini ve birliğini korumasını garantilerken, diğer topluluklardan farklılaşarak sınırların çizilmesinde etkin rol oynarlar. Geleneiğin bu etkisi kırsal bölgelerde böylesine güçlü bir biçimde görölürken, kent yaşamı için geleneklerin biçimlendirmesinden söz etmek mümkün değildir. Kentte yaşayan topluluklar çeşitlidir ve kentin sağladığı sınırsız olanaklar kent yaşamında çok hızlı değişimlere neden olur. Kent yaşam biçimini belirleyen gelenekler değil “moda”dır. Bu durum kentlerin önemli bir pazar, ticaret merkezi, dünyayla olan iletişimin ve dolayısıyla etkileşimin yoğun olmasından kaynaklanmaktadır. Bir kent müzesinde geleneklerin yansıtılması kenti oluşturan farklı toplulukların incelenmesiyle mümkün olabilir. Tüm kenti kapsayan adet ve geleneklerden bahsetmek kozmopolit bir kent için mümkün olmayabilir. Böyle kentlerde belli yaşam kalıpları daha çok ekonomik düzeyle belirlenir.

Ekonomi: Doğal geçinme kaynakları ve biçimleri, sanayi, meslek grupları ve ticaret konuları bu alanda incelenir. Kırsal bir bölge için sanayiden söz etmek mümkün olmayabilir, bu tür

bölgelerde ekonomiyi genellikle doğal geçinme kaynakları oluşturur. Köyden daha büyük yerleşim birimlerinde meslek grupları öne çıkar ve yine bu bölgelerde de doğal geçim kaynakları önemlidir. Ticaret yöreye özgü ürünlerin dışsatımı sanayi ürünlerinin dışalımını üzerine kuruludur. Kentlerde, özellikle yoğun nüfuslu kozmopolit kentlerde, sanayi ekonominin temel unsurudur. Ticaret hem dışalım hem dışsatım olmak üzere çok yoğun bir biçimde yapılır. Hem ekim alanları ve hayvanlar için otlak alanlar pek bulunmadığından, hem de kent yaşamının bu tür etkinlikler için uygun bir ortam olmaması nedeniyle doğal ürünler kırsal bölgelerden sağlanır. Kentsel alanlarda meslek grupları da kırsal alanlara göre çok daha çeşitlidir. Yerel müzenin, kurulduğu bölgenin ekonomik faaliyetlerini, bölgenin fiziksel koşullarıyla birlikte ve diğer bölgelerle olan ekonomik ilişkilerini ortaya koyacak biçimde sunması gerekir. Müzenin bu konudaki araştırmaları, ekonomiyi oluşturan ürünlerin yalnızca neler olduğu değil, elde edilme biçimleri üzerine de yoğunlaşmalıdır.

Mimari: Mimari küçük yerleşim bölgelerinin en ayırt edici özelliklerinden biridir. Çünkü yapılar genellikle o bölgenin doğal kaynakları kullanılarak, iklim koşullarına uygun yapılırlar. Köy yerleşimlerinde çoğu zaman tarihin en eski dönemlerinden kalma yapı geleneklerinin sürdüğü, arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan konutlardan anlaşılmaktadır. Kentler için mimari durum çok daha karmaşıktır. Kentler birbirinden farklı çok sayıda yerleşim bölgesini kapsar. Özellikle yüksek oranda göç alan kentlerde merkezin çevresine kurulmuş ve merkezden tamamen farklı yapılanmış bölgeler bulunur. Bu bölgelerde yaşayan insanlar kentlerde de yerelliklerini sürdürerek kent yaşamına katılırlar. Bu yaşam biçimi konutlarına

da yansımış ve “gecekondu” olarak adlandırılan konut tipini ortaya çıkarmıştır. Kent merkezinde ise yoğun nüfusun sebep olduğu yüksek yapılar kentlerin tipik görüntüsünü oluşturur. Kentteki olanakların çokluğu mimariyi de çeşitlendirmiştir. Ancak son yıllarda iyice yaygınlaşan tektip evlerin oluşturduğu “site” yerleşimleri, kent insanının güven arayışının da bir sembolüdür. Kentlerde konut ve yerleşmeler, insanların varlıklarının, dahil olduğu cemaatin, sosyal statüsünün de göstergesi sayılırlar. Tarihi yapılar geçmişin en önemli kalıntılarından biridir. İlk yapıldıkları yerde kalır ve dönemine ait pek çok bilgiyi barındırırlar. Tarihi yapılar müze yapısı olarak kullanılabilirdikleri gibi (Örneğin; Türk ve İslam Eserleri Müzesi olan İbrahim Paşa Sarayı), kendisi tek başına bir müze olarak da ziyarete açılabilir (Ayasofya Müzesi). Yerel müze için prehistorik dönemlerden itibaren bilinen en eski barınak modelleri, geleneksel mimarinin doğuşu, gelişimi, işlevi, mimari düzen, mimari düzeni oluşturan etkenler, malzeme gibi özellikler öncelikli araştırma konusudur.

Sanat: Yerel kültürün çok önemli bir parçasını oluşturan halk sanatları yerel müzenin beslenebileceği en büyük kaynaklardan biridir.

İnanç: Topluluklar için en güçlü birlik kurma aracı olan inanç, tüm yaşam biçimini derinden etkiler. Dini ritüel ve ibadetler günlük yaşamın bir parçası haline gelirken, inanç beslenme alışkanlıklarını, toplumsal ilişkileri, cinsiyet rollerini, hatta giyim-kuşamı bile etkilemektedir. Köyler gibi küçük yerleşim bölgeleri çoğunlukla tek bir dine mensup topluluktan oluşur. Kentler farklı din gruplarını barındırsa da aynı dini cemaatin üyelerinin genellikle aynı bölgelere yerleştikleri de gözlemlenir.

Dil: Dil, etnik gruptan ayrı olarak düşünülemez. Etnik olarak tanımlanabilen her topluluğun kendine ait bir dili vardır. Ancak bazı uluslar tek, bazılarıysa birden fazla dili devletin resmi dili olarak kabul ederler. Tarih boyunca dil sömürgeci ülkelerin sömürge devletlerini asimile etmesinin; bir ulusun oluşturulmasında da ulusal kimliğin, farklı etnik gruplarca benimsenmesinin en güçlü aracı olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla dil, etnik ya da ulusal kimlik için bir varlık göstergesidir. Yerel müzenin hizmet ettiği bölgedeki dili ya da dilleri araştırması, o dillere ait yazın ürünlerini, belgeleri toplaması ve sergilemesi, yerel kültür için yapılacak en önemli hizmetlerden biridir.

2. Doğa

Coğrafya: Burada coğrafya bir bölgenin bir insan yerleşimi olarak kullanıldığı yeryüzü parçasını ifade etmektedir. Coğrafi bölge, jeolojik yaşına ve geçirdiği dönemlere, iklime bağlı olarak bir takım özellikler gösterir. Bir insan yerleşmesi bir dağ eteğine, bir akarsu kenarına, sarp bir bölgeye, yeşil bir vadiye ya da bir deniz kıyısına kurulmuş olabilir. Buradaki yeryüzü oluşumları insanların ekonomi, ulaşım, beslenme, mimari, geleneksel sanatlar gibi yaşam faaliyetlerini dolayısıyla kültürü doğrudan etkiler: Deniz kıyısında kurulmuş bir yerleşmede doğal olarak balıkçılık, deniz ticareti ya da gemi yapımı gibi faaliyetler yaygın olacak, geniş ormanlık alanları olan bir bölgede ahşap hem mimaride hem de halk sanatlarında yoğun olarak kullanılacak, zengin maden kaynaklarına sahip bir bölgede maden ocakları o bölgede yaşayan insanların en büyük gelir kaynağı, maden işçiliği en yaygın halk sanatı olacaktır. Coğrafya yerel kültürün oluştuğu, biçimlendiği yeryüzü mekanıdır ve insanın yaptığı mekanlar ile bu doğal mekan her zaman ilişki içindedir.

İklim: Diğer unsurlarla birlikte iklim de kültürel yaşamın oluşmasında önemli bir belirleyicidir. İklimin yerel yaşama olan etkisi hem coğrafyaya ola etkisiyle dolaylı olarak, hem de hava koşullarıyla ilgili olarak doğrudandır. Bu etkinin neticesinde bitki ve hayvan

toplulukları (flora, fauna), tarım ve hayvancılık, ekonomi, beslenme, mimari, giyim-kuşam vb. özellikler biçimlenir.

Doğal Yaşam: Bir bölgede yaşayan canlı türleri o bölgenin iklimsel ve coğrafi özelliklerine bağlı olarak belirlenir. Canlı türlerinin saptanması, yaşam koşullarının ve özelliklerinin araştırılması, canlı örneklerinin, fosillerinin toplanması böylece yörenin doğa tarihinin ortaya çıkarılması gerekir.

3.4.4 Bölümler

Bir yerel müzenin içereceği bölümler, yerel kültürü oluşturan bileşenler göz önüne alınarak önerilecektir. Burada yerel müze, yerel kültürün tamamını kapsayan bir müze tipi olarak sunulmaktadır. Oysa bir bölgenin yalnızca geleneksel halk sanatlarını kapsaması onu yerel nitelikte bir müze yapmasına karşın “yerel halk sanatları müzesi” gibi bir alt türün içine koymaktadır. Yine belli bir bölgeye ait yalnızca etnografik eserler toplandığında yerel bir etnografya müzesi oluşturulmuş olur. Yerel müzeyi oluşturacak bölümler işlevlerine göre belirlenmiş üç başlık altında önerilecektir: 1. Araştırma-arşiv ve Laboratuvarlar 2. Sergileme 3. Diğer Alanlar

1. Araştırma-Arşiv ve Laboratuvarlar

Müze toplama, koruma, sergileme ve eğitim amaçlarının yanı sıra bir araştırma kurumudur. Geçmişe ait araştırmaların yanı sıra, güncel bilgilerin de toplanması, düzenlenmesi, paylaşılması gerekir. Kültürün devingen yapısı bu görevi sürekli kılar. Araştırma ve arşivle ilgili bölümlerin müzeden önce kurularak müze için gerekli formasyonu ve malzemeleri toplaması gereklidir. Bu bölümler hem müzenin kurulmasında hem de varlığını sürdürmesinde etkin rol oynayacaktır. Burada yapılacak faaliyetler müzenin yaşayan bir kurum olarak toplumla iletişiminin de temelini oluşturacaktır. Araştırma ve arşivle ilgili 3 bölüm önerilmektedir: **Yerel tarih araştırma ve yayın merkezi, sözlü tarih arşivi, fotoğraf ve film arşivi, eğitim birimi.** Ayrıca bir de **koruma ve onarım laboratuvarına** ihtiyaç vardır. Müze küçük bir yerleşim bölgesi için kuruluyorsa (örneğin bir köy), maddi koşullar da göz önüne alınarak, uzmanların yol göstericiliğinde halktan ilgili kimselerin gönüllü çalışmalarıyla bu dört bölüm “yerel tarih araştırma merkezi” adı altında da çalışmalarını yürütebilir.

Yerel Tarih Araştırma ve Yayın Merkezi: Bu bölüm diğerlerine göre daha geniş bir araştırma alanını kapsamaktadır. Dolayısıyla farklı disiplinlerden uzmanların çalışmalarını

gerektiren bir bölüm olacaktır. Amaç yerel tarihi, ekonomik, toplumsal, politik, kültürel ve doğal yönleriyle araştırmak, sergiler ve yayınlar yoluyla bunu hem o bölgenin halkıyla hem de yerel tarihe ilgi duyan herkesle paylaşmaktır. Bu merkezin bir sivil toplum kuruluşu gibi halkla ortak araştırmalar yapması ve sergiler düzenlemesi; halkın müze ile olan ilişkisinin geliştirilmesi, müzeyi sahiplenmesi ve tarihe ilişkin ilgisinin artması açısından önemlidir. Bu çalışmalar insanların kendilerinin de tarihin, kültürün ve bir coğrafyanın parçası olduğunun bilincine varmalarını sağlar.

Bu bölümde çalışan uzman araştırmacılar halktan amatör araştırmacılara yol ve yöntem göstererek birlikte çalışma düzeni oluşturmalıdır. Doğa tarihi araştırmaları da bu bölümün araştırma alanlarından biridir ve jeolog, paleontolog, zoolog, botanik bilimcisi gibi uzmanlara gereksinim vardır. Yerel tarih içinse sosyal antropolog, etnograf, tarihçi hem geçmişe hem bugüne ilişkin araştırmalar yapılması, geçmişin ve bugünün diğer kültürlerle ilişkilerinin ortaya koyulabilmesi için gereklidir.

Sözlü Tarih Arşivi: Bu merkezin amacı, yaşayan insanlardan bellekte geçmişe dair kalan anıları, hatırlanabilen en eski zamanlardan itibaren kayda alarak bir bellek belgeliği oluşturmaktır. Orada yaşayan insanların öncelikle en yaşlılarıyla başlanacak olan sözlü tarih çalışmalarının ilk aşamasını, yönlendirmeden, insanlarla konuşarak anılarını kaydetmek oluşturur. Daha sonra ise bu kayıtların çözümlenerek yazılı hale getirilmesi ve bir arşiv oluşturacak biçimde düzenlenmesi, araştırmacılar için hazır hale getirilmesi gerekir. Zaman zaman bu arşivler kullanılarak geçici sergiler, kitap ve kitapçıklar oluşturulabilir.

Fotoğraf ve Film Arşivi: Bölgede yaşayan insanlardan bağış yoluyla ya da kopya çıkartılarak o bölgenin yaşamını örnekleyen fotoğraflar toplamak ve bugünün yaşamından kesitler sunacak türde güncel fotoğraflar çekerek arşiv olarak düzenlemek bu bölümün amaçlarından biridir. Fotoğraflar, sergiler oluşturmak ve araştırma yapmak için önemli kaynaklardır. Diğer yandan belgesel nitelikte filmler toplamak ve koşullar elveriyorsa çekmek, bu filmleri zaman zaman yapılacak gösterimlerle halka sunmak, halkın ilgisini çekmek ve bilgilendirmek, aynı zamanda yerel tarih çalışmalarına katkıda bulunmak için güzel bir yöntemdir. Sadece bir kamera ve önemli birkaç çekim malzemesiyle müzeden en azından bir kişinin refakatinde yöre halkının kendi belgesellerini çekmesine fırsat vermek ve çekilen filmleri halkın kendisinin ve diğer ziyaretçilerin gösterimine sunmak yerel tarih bilincinin oluşturulması amacına hizmet eden; yöre halkı için bilinçlendirici, dışarıdan gelen ziyaretçiler için ilgi çekici bir faaliyet olacaktır.

Koruma ve Onarım Laboratuvarı: Müzede sergilenen ve depolanan nesnelerin, ömürlerinin uzaması için uygun koşulların sağlanması, onarımı gereken ya da zarar görmüş nesnelerin aslına uygun bir biçimde onarımı, tümlenmesi gibi işleri gerçekleştirmek üzere, gerekli uzman kadro ve teknik donanım sağlanarak bir laboratuvar oluşturulması önemli bir ihtiyaçtır.

Eğitim Birimi: Müzenin eğitim politikalarının oluşturulması, hem çocuklara hem de yetişkinlere yönelik eğitim etkinliklerinin planlanması ve uygulanması çalışmalarını yürütmek üzere bir eğitim birimi oluşturulmalıdır. Burada görevlendirilecek personel, müze koleksiyonu ve eğitim konularında yeterli formasyona sahip kişilerden seçilmelidir. Okullara yönelik eğitim paketlerinin oluşturulması, atölye ve drama çalışmalarının yürütülmesi, hatta müze koleksiyonunun sürekli ve geçici sergilemelerinin oluşturulmasında eğitim birimi mutlaka yer almalıdır. Çünkü müzeler eğitim amaçlarını hem koleksiyonuyla hem de etkinlikleriyle gerçekleştirir. Bölüm çeşitliliğinden dolayı yerel müze eğitim birimi, farklı bilim dallarında uzmanlaşmış kişilerin yardımına ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle eğitim birimi, müzede yer alan diğer birimlerle işbirliği yapmalı; birlikte çalışmak üzere bir program geliştirerek birimler arasında bir devinim yaratmalıdır.

2. Sergileme

Bu alanlar ziyaretçilerin müze koleksiyonunu görecekleri alanlardır. Etnografya, doğa tarihi, mimari, yazı, bölge/kent tarihi olmak üzere 5 ana bölüm olarak önerilmektedir.

Etnografya: Yerel kültürü oluşturan topluluğun üretim nesnelerini kapsamaktadır. Bu nesneler günlük yaşamın kapsadığı geleneksel festival ve şenlikler, bayramlar; giyim-kuşam; ev eşyaları; oymacılık, sepetçilik, demircilik, maden işçiliği, oyacılık, dericilik, dokumacılık vb. halk sanatları ürünlerinden oluşmaktadır. Bu bölüm altında tercih edilecek kronolojik ya da tematik sergilemelerde şöyle bir yol izlenebilir: Kronolojik sergileme nesneleri ait oldukları zaman dilimi içinde sergilemeye dayanır. Belli bir dönemin özelliklerini taşıyan nesneler aynı vitrin ya da salonda sergilenir. Böylece o dönem yaşamına ait tüm bilgiye aynı anda ulaşılır. Tematik sergilemede beslenme, giyim-kuşam, inanç, tarım, oyuncak, oymacılık gibi temalar seçilerek aynı salon ya da vitrinde o temaya ait tüm nesneler bir arada sergilenebilir. Eğer yerel müzenin hizmet ettiği bölge birden fazla etnik topluluğu barındırıyorsa her topluluğa ait nesneler aynı salonda ait olduğu yöre belirtilerek yapılmalıdır. Belirtilen yörede hangi etnik grubun yaşadığı bilgisi müzenin yerel tarih bölümünde

bulunacağından, yalnızca “yer”e ilişkin bilgi verilerek diğer bilgiye de ulaşılması sağlanmış olacaktır.

Doğa Tarihi Bölümü: Bölgenin ve içinde yer aldığı kara parçasının jeolojik oluşumu, özellikleri, canlı fosilleri, yaşamış ve yaşamakta olan bitki ve hayvan (flora, fauna) örnekleri, mineraller, kayalar vb. bu bölümün sergileme materyallerini oluşturur. Bugün varlığını sürdüren hayvan örnekleri dioramalarda sergilenebilir. Dioramalar bu örneklerin korunması için gerekli ortamın sağlandığı ve nesnenin doğal ortamının canlandırılarak sergilendiği vitrinlerdir.

Bölge/Kent Tarihi: Bu bölüm prehistorik dönemlerden itibaren bölgede yerleşmiş topluluklara, uygarlıklara ait bilgiyi ve bölgede bugün yaşayan etnik-kültürel topluluklara ait bilgiyi içermelidir. Bu bölümü gezen ziyaretçiler o bölgenin tarihi ve bugün yaşayan toplumların etnik kimlikleri, göçleri ve siyasal tarihleri hakkında bilgi edinebilmelidir.

Yazı : Yazı dille ilgili bir insan eylemidir ve yazının bulunması insanlık tarihini derinden etkilemiştir. Yazı sayesinde geçmişe dair pek çok bilgi elde edilir. Bu bölüm geçmişten bugüne ele geçen yazılı belgelerle, dilin yapısı ve kullanımı üzerine bilgi verilmesi amacını taşımaktadır. Bölgedeki kullanıma göre birden fazla dili içerebilir. Ayrıca yazarken kullanılan araç-gereçler de bu bölümün materyallerini oluşturur.

Mimari: Bölgenin mimari gelenekleri; yapı özellikleri, malzemesi, süsleme özellikleri, işlev gibi bilgilerin tümünü içererek, iklim ve coğrafyanın mimariye etkisi kültürel etkileşimlerle birlikte verilmelidir. Yapılar müzede sergilenemeyeceği için bu bölümde sergileme fotoğraflara, bilgi panolarına ve bazı yapı elemanlarına dayanacaktır. Yerel müzenin etkinliklerinden biri buradaki sergide anlatılan özellikleri taşıyan, tarihe ve bugüne ait örnekler için bir gezi programı hazırlamak ve gerçekleştirmek olmalıdır.

2. Diğer Alanlar

Bu alanlar ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabileceği, dinlenebileceği, hatıra eşya alabileceği ve müzedeki etkinliklere katılabileceği bölümleri kapsamaktadır. Bu alanların gerekliliği her müze için söz konusudur ancak, bazı bölümler içerik olarak yerel özellikler gösterebilir. Geçici sergi salonları, atölyeler, kütüphane, konferans ve toplantı salonları, restoran, satış dükkanı, tuvaletler.

Geçici Sergi Salonları: Bu alanlar müzedeki canlılığın, güncelliğin sağlanması, toplumla iletişimin sürdürülmesi için önemlidir. Müzenin sürekli sergilemesinde bulunmayan çağdaş sanat eserleri, bölgenin gündemine uygun temalarla hazırlanmış sergiler, araştırmalar

sonucunda elde edilen yeni bilgi ve belgelerle oluşturulan sergiler, geçici sürelerle bu salon ya da salonlarda sergilenebilir.

Atölyeler: Ziyaretçiler için bölgeye özgü halk sanatı uygulamaları ve çocuklara yönelik etkinliklerin yapılması amaçlı olarak gerekli materyallerle donanmış mekanlar olmalıdır.

Kütüphane: Yerel tarih araştırmalarına ilişkin yayınları toplayan ve halka açık bir kütüphane olmalıdır. Bölgede başka bir kütüphane bulunmaması durumunda müze kütüphanesi her türlü yayını kapsayabilir.

Konferans/ Toplantı Salonları: Konferans, toplantı gibi etkinlikler için gerekli görsel-işitsel cihazlarla donanımlı, çok sayıda insanı ağırlayabilecek kapasitede olmalıdır.

Restoran: Yerel yemeklerle yerel müzeye özgün bir mekana dönüştürülebilir. Hatta yemekler geleneksel mutfak eşyalarıyla orada yaşayan halkın yemek yeme geleneklerine uygun sofralarda sunulabilir.

Satış Dükkanı: Halk sanatları ürünleri, kartpostallar, yerel bitkiler, yöreyle ilgili kitaplar vb. satışa sunulurken ziyaretçilerin müze gezisini somutlaştırıcı hatıralar elde etmesi sağlanmış olur.

3.4.5 Etkinlikler

Müzelerin topluma hizmeti, yalnızca sergilemelerle değil, halkla etkileşimli ve ortak yapılan etkinlikler aracılığıyla sağlanır. Her müze kendi koleksiyonlarının elverdiği doğrultuda çeşitli etkinlik programları düzenler. Yerel müze, bölgesine dair bütünsel yaklaşımıyla etkinlik alanını da genişletmiş olur. Etkinliklerin belirli bir grubun ihtiyaçları, özellikleri doğrultusunda, özel bir amaca yönelik olarak hazırlanabilme imkanı, onların müze için çok iyi bir eğitim, öğrenme, eğlence aracına dönüştürmektedir. Etkinlikler müzenin toplumla ilişkisinin geliştirilmesinde de önemli rol oynar. Bu doğrultuda yerel müze için bazı etkinlikler önerilmiştir.

Tarihi ve doğal alanlara yapılan geziler: Tarihi alanlara yapılan geziler hem mimari yapılar hem de açık hava yerleşimleri, ören yeri kalıntıları gibi yerleri içermektedir. Yerel tarihin anlaşılmasında önemli bir etkinlik olacaktır. Doğal alanlara yapılan geziler ise orman, kanyon, koru, göl, nehir, bitki ve hayvan yaşam alanları gibi doğaya yönelik keşif gezilerini içermektedir. Her iki etkinlik insanın çevresiyle olan bağının, çevrenin öneminin ve yerel tarih bilincinin kazanılmasında fayda sağlar. Geziler değişen temalar çerçevesinde her zaman

farklı bakış açılarıyla yapılmalıdır. Bu konuda Klostermølle Doğa Merkezi'nin etkinlikleri iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Atölye çalışmaları: Atölye çalışmaları çok çeşitli etkinliği kapsayabilir. Hem çocuklar hem de yetişkinlere yönelik olarak düzenlenebilir. Çocuklar için, müzede eğitimin bir parçası olarak ve müze gezisini tamamlayıcı, pekiştirici nitelikteki etkinliklerdir. Yetişkinler içinse çeşitli sanat ya da meslek uygulamaları biçiminde gerçekleştirilir.

Tarihi canlandırmalar: Bölgenin tarihi bir mekanında (açık ya da kapalı), belli bir dönem esas alınarak, mekanın kullanımının ve insan faaliyetlerinin gerçek canlandırmasına dayanır.

Bilimsel etkinlikler: Halkın her hangi bir bilim dalında araştırma, deney yaparak öğrenmesini ve bilgi üretimini teşvik etmek üzere gerçekleştirilen etkinliklerdir. Yerel müzede eğitim birimi ve yerel tarih merkezinin ortaklığında yürütülerek halkın doğa bilimleri ya da sosyal bilimler gibi alanlarda deneyerek, dokunarak, araştırarak öğrenmesi sağlanır. Örneğin, çocuklar fen dersinde öğrendiği bir deneyi yapabilir, bir böceği inceleyebilir ya da küçük ölçekli bir yerel tarih araştırması gerçekleştirebilir. Araştırmaların daha sonra ziyaretçilere sunumu sağlanabilir.

Geçici sergiler: Topluluğun kendi seçtiği konuyu, kendi araçlarıyla ve kendi yorumuyla sergilemesine olanak sağlanmalıdır. Böylece topluluğun müzeyi bir parçası olarak görmesi sağlanacak, diğer yandan topluluğun kendi tarihine ve yaşamına kendi yaklaşımı, müzeye de kendi sergilemelerine ilişkin yeni bakış açıları kazandırabilir.

Konser, film gösterileri, konferans vb.: Yerel tarih, sanat ya da eğitsel her hangi bir konuda halka açık etkinliklerdir. Dışarıdan gelen ziyaretçiler için bölgesel bilgi verici nitelikte olabileceği gibi yerel halkı eğitime, yerel bilincine katkıda bulunmak üzere de gerçekleştirilebilir.

4. SONUÇ

Küreselleşme ve uluslaşma süreçlerinin neden olduğu toplumsal ve kültürel alandaki değişimler, dünyada yalnızca ulusların ve modern kültürün kabul gördüğü ve egemenlik kurduğu bir düzen oluştururken, müzeler de bu değişimden nasibini almıştır. Ulusçu bakış açısının biçimlendirdiği müzeler artık çağımızın gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Postmodernist felsefede öne çıkan kimlik ve farklılıkların tanınmasına dayanan yeni siyasal düzen arayışı “yerellik” kavramını gündeme getirmiş ve onun, çokkültürlü toplumların zenginliğinin kaynağı olarak görülmesine yol açmıştır. Toplumlara farklılaştıran, insanın ait olduğu en küçük yerel topluluk ve çevresiyle kurduğu ilişkidir. Dolayısıyla birbiriyle yakın ilişkide olan insanların oluşturduğu topluluk, daha büyük toplumlara göre daha fazla benzerlik gösterir. Birbiriyle benzerliği artarken, diğer topluluklardan farklılaşır. Küreselleşme politik, ekonomik ağlarıyla her yeri sararken kültürel anlamda da değişimlere neden olmaktadır. Yerel kimlik bilinci, ulusların baskısıyla zaten o kadar azalmıştır ki küreselleşmenin sunduğu yeni biçimler sorgusuz ve her hangi bir özümseme sürecinden geçmeksizin kabul edilmekte ve yerel yaşamı dönüştürmektedir. Diğer yandan müzeolojinin bir disiplin olarak ortaya çıkması müzelerin kendi tutumunu ve toplum için üstlendiği rolleri sorgulayabilmesine olanak sağlamıştır. Farklılıkları vurgulayan bir kavram olarak yerellik, müzelerin toplum için üstlendiği yeni rolünün belirlenmesinde temel noktayı oluşturmaktadır. Böylece yerel kimlik ve yerel tarihe sahip çıkan, her farklılığın kendi ifade araçlarını sunabileceği yerel müze kavramı ortaya çıkmaktadır. Yerel müze farklı kimliklere kendini ifade olanağı sunarken diğer topluluklarla olan ilişkisinde bu farklılığı hoşgörü temelinde kullanır.

Yerel müze hizmet sınırlarını tıpkı yerel kimlik gibi, toplumun yaşadığı “yer”le ilişkili olarak belirler. Yere ilişkin her şey müzenin kapsamı içindedir. Buna göre yerel müze “Sınırları toplumsal bir yaşam alanı oluşturacak biçimde belirlenmiş bir coğrafi bölgenin, toplumsal, fiziksel (doğal), ekonomik, politik özelliklerini tarihsel süreci içinde ve onu çevreleyen en yakın yerden en uzak yere doğru ilişkisini kurarak gösteren ; bunları orada yaşayan topluluğun ihtiyaçları doğrultusunda ve o topluluk ve doğal çevrenin yararına gerçekleştiren müze türü” olarak tanımlanmıştır. Günümüzde kent müzeleri, bölgesel müzeler ve ekomüzeler “yerel”i vurgular biçimde düzenlenen müzelerdir. Kent müzeleri özellikle metropollerde, kentlilik bilincinin oluşması ve kenti oluşturan farklı grupların birbirleriyle ilişkilerinin geliştirilmesi için koleksiyonlarını ve sergilemelerini kent kimliği ve kentin kültürel dokusu temelinde düzenlemeye başlamışlardır. Bölgesel müzeler sınırlarını, ortak bir geçmişi paylaşan toplumsal yaşam alanı çerçevesinde oluştururken, o yaşam alanında yer alan farklı toplulukları, geçmişte birbirleriyle olan etkileşimleri ile ele almaktadır. Ekomüzelerde ise kapalı mekanların yanı sıra

doğal çevrenin de müze kapsamında değerlendirilmesi söz konusudur. Böylece insan ve doğa ilişkisi vurgulanmaktadır. Açık alanlar tıpkı kapalı mekanlar gibi, ziyaretçilerin daha iyi kavrayabileceği biçimde düzenlenir, gerekli bilgilerle donatılır.

Yerel müzenin çalışma alanları disiplinlerarası olarak tanımlanmıştır. Yerel kimlik, yerel tarih ve yerel müze kavramları yalnızca toplulukla ilgili olarak değil, topluluğun yaşam alanını oluşturan doğal çevresini ve birbirleriyle etkileşimlerini de kapsamaktadır. Yerel müzenin (dolayısıyla yerel tarihin) oluşumuna katkıda bulunacak disiplinler bu ilişki çerçevesinde tespit edilmiştir. Yerel müze; yerel kimlik ve yerel tarih bilinci kadar çevre bilincinin geliştirilmesine de hizmet eder. Sonuç olarak yerel müze temelini yerel kimlikler üzerine kuran, toplumu ve doğayı; bugünü ve geçmişi bir araya getirerek topluluğun gelişimine olan hizmeti mümkün olan en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan farklı bir müzecilik anlayışı sunmaktadır.

KAYNAKLAR

Akay, A., (2000), “Aydınlanma Üzerine: Eski ve Yeni Etkiler”, Toplumbilim, 11:145-151, Ankara.

Aksoy, N., (1993), “İki Aydınlanma”, Birikim, 33:58-61, Ankara.

Anderson, B., (1995), Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması, çev. İ. Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul.

Aslan, E., (2000), “Yerel Tarihin Tanımı, Gelişimi ve Değeri”, Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme, Üçüncü Uluslararası Tarih Kongresi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Aslanoğlu, R.A., (1998), Kent Kimlik Küreselleşme, Asa Kitabevi, Bursa.

Assmann, J., (2001), Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik, çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Argın, Ş., (1992), Postmodern Yaşantılar Medya ve Biz(ler)”, Birikim, 38-39:117-120, Ankara.

Baumann, Z., (1997), Küreselleşme Toplumsal Sonuçları, çev. A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Berger, P. L., (2003), “Küreselleşmenin Kültürel Dinamikleri”, P. L. Berger; S. Huntington (ed.), çev. A. Ortaç, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Berman, M., (1992), “Modernlik-Dün, Bugün ve Yarın”, çev. Ü. Altuğ, Birikim (Şubat), 43-53, Ankara.

Bradburne, J., “Museums and the Poverty of Nations”, <http://www.oborsofpeception.com/Features/details/85/>

Bilgin, N., (1995), Evrenselcilik Farkçılık Geriliminde Kolektif Kimlik, İletişim Yayınları, İstanbul.

Cassirer, E., (2000), "Aydınlanma Çağının Düşünme Biçimi", *Toplumbilim*, 11:79-83, Ankara.

Cohen, A., (1999), *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*, çev. M. Küçük, Dost Yayınları, İstanbul.

Connolly, W.E., (1995), *Kimlik ve Farklılık: Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri*, çev. F. Lekesizalın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Connor, S., (2001), *Postmodernist Kültür Çağdaş Olanın Kuramlarına Bir Giriş*, çev. D. Şahiner, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Coşar, S. ve Özmen, A., (2003), "Siyaset, Demokrasi ve Kimlik-Fark-Tanıma Politikaları", *Doğu-Batı*, 23:99-113.

Çavdar, T., "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, C4.

Çelebi, F., (2001), "Kent-Sivil Girişim-Yerel Tarih Ekseninde Yerel Tarih Grupları Projesi", *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim Yerel Tarih Grupları Deneyimi*, Tarih Vakfı, 4-10, İstanbul.

Danacıoğlu, E., (2001), *Geçmişin İzleri Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, Tarih Vakfı, İstanbul.

Denby, D., (2000), "Aydınlanmanın Krizi Modernizmin Krizi?", *Toplumbilim*, 11:95-101, Ankara.

Eagleton, T., (2002), "Beş Çeşit Aynılık ve Farklılık", *Doğu-Batı*, 19: 203-208, Ankara.

Erözden, O., (1997), *Ulus-Devlet*, Dost Yayınları, İstanbul.

Faucault, M., "Aydınlanma Nedir?", *Toplumbilim*, 11:69-76, Ankara.

Fukuda, T., *Representing Our Region: Cultural Conservation and Local Museum in Japan*, http://econgeog.misc.hit-u.ac.jp/icgg/intl_mtgs/TFukuda.pdf

Gellner, E., (1992), *Uluslar ve Ulusçuluk*, çev. B. E. Behar; G. G. Özdoğan, İnsan Yayınları, İstanbul.

Güvenç, B., (1994), *İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi*, İstanbul.

Güvenç, B., (1997), *Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları, Remzi Kitabevi*, İstanbul.

Hall, S., (1998), “Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik”, *Kültür Küreselleşme ve Dünya Sistemi Kimlik Temsilinin Çağdaş Koşulları*, çev. G. Seçkin; Ü. H. Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Hebditch, (2001), “Londra Müzesi”, *Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar, Tarih Vakfı*, 39-45, İstanbul.

Jeanniere, A., (1992), “Modernite Nedir?”, *Birikim*, 44:79-83.

Joly, M. H., (1997), “Comparatisme Local Regional, National, Que Choisir?”, *Qelles Perspectives Pous Les Museès Histoire en Europe?*, Association Internationale des Museès D'Histoire.

Kale, N., “Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru”, *Doğu-Batı*, 13:29-49, Ankara.

Keyman, F., (1993), “Postmodernizm ve Radikal Demokrasi”, *Toplum-Bilim*, 62.

Keyman, F., (2002), “Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma ve Öteki Sorunsalı”, *Doğu-Batı*, 18:34, Ankara.

Keyman, F., (2003), “Türkiye’de ‘Laiklik Sorunu’nu Düşünmek: Modernite, Sekülerleşme, Demokratikleşme”, *Doğu-Batı*, 23:113-131.

Kılıçbay, M. A., (2002), “Kültür Çoğunluğu Sona Ererken” , *Doğu Batı (Şubat-Mart-Nisan)*, 18:121-127, Ankara.

King, A., (1998), “Küresel, Kent ve Dünya”, *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi Kimlik Temsilinin Çağdaş Koşulları*, çev. G. Seçkin; Ü. H. Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Koşay, (1958), H. Z., Açık hava Halk Müzeleri ve Türkiye’de Açık hava Halk Müzesini Kurma İmkanları, Maarif Basımevi, Ankara.

Kymlicka, W., (1995), Çokkültürlü Yurttaşlık Azınlık Halklarının Liberal Teorisi, çev. A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Laclau, E., (2000), Evrensellik, Kimlik ve Özgürleşme, çev. E. Başer, Birikim Yayınları, 33:43-57, İstanbul.

Madran, B., (1999), “Müze Türleri”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, der. Prf. T. Atagök, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.

Madran, B. ve Önal, Ş., (2000), “Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin ÇokpaylaşımlıVitrinleri: Müzeler ve Sunumları”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme, Tarih Vakfı yayınları, İstanbul.

Madran, B., (2004) “Creating Social Identity Through Museums”, Urban and Regional Developmenr of the İnternational Soicological Association-RC21/ Urban Europe RTN Project Conference , İtaly .(teksir)

Morley, D.ve Robins, K., (1997), Kimlik Mekanları:Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar, çev. E. Zeybekoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Mutman, M. ve Yeğenoğlu, M., (1992), “Bilimlerde ve Toplumlarda Postmodernizm”, Birikim, 33: 43-57, Ankara.

Mutman, M. ve Yeğenoğlu, M. (der.), 1996), Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark, İletişim Yayınları, İstanbul.

Okita, S., (1997), “Community, Country and Commonwealth The Ethical Responsibility of Museums”, Museum Ethics, Gary Edson (ed.), Routledge, London.

Preece, J.J., (2001), Uluslararası Azınlıklar ve Avrupa Ulus-Devlet Sistemi, çev. A. Demir, Don Kişot Yayınları, İstanbul.

Robertson, R., (1992), Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür, çev. Ü.H. Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Smith, A. D., (1994), Milli Kimlik, çev. B. S. Şener, İletişim yayınları, İstanbul.

Sunar, İ., (1999), “Ulusal Kültür ve Kimlik”, Bilanço 1923-1998:Türkiye Cumhuriyeti’nin 75 Yılına Toplu Bakış Uluslararası Kongresi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, C1:165-168.

Tajfel, H. Ve Turner J.C., (1986), “The Social Identity Theory of Intergroup Behaviour”, <http://www.anu.edu.au/psychology/social/socident/htm>.

Tekeli, İ., (2002), “Açılış Konuşması”, STK’lar, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Tezcan, B., (1994), “Postmodernliğin Dayanılmaz Hafifliği”, Birikim, 63:33-39, Ankara.

Üstel, F., (1993), “Eritme Potasından Çokkültürcülüğe: ABD’de Etnik Topluluklar, Toplum Bilim (Yaz-Güz), 62:112-126, Ankara.

Vatandaş, C., Küreselleşme Sürecinde Toplumsal Kimlikler ve Çokkültürlülük, Değişim Yayınları, İstanbul.

WALD, (1997), Yerel Üzerine Bir Tartışma, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayın Birimi, İstanbul.

Williams, R., (1992), “Modernizm Ne Zamandı?”, Birikim, 34:54-56, Ankara.

Uçankuş, H., (1973), “Türkiye’de Bölge Müzelerinin Kuruluşu Üstüne Bir Deneme”, VII. Türk Tarih Kongresi (25-29 Eylül 1970), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

UNESCO, (1990), Kültürel Gelişmenin Dünya On Yılı ve Türkiye, Unesco Mimarlar Odası, E Yayınları, İstanbul.

Uzun, T., (2003), “Ulus, Milliyetçilik ve Kimlik Üzerine Bir Değerlendirme”, Doğu-Batı, 23: 133-155, Ankara.

Wallerstein, I., (1998), “Ulusal ve Evrensel: Dünya Kültürü Diye Bir Şey Olabilir mi?”, Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi Kimlik Temsilinin Çağdaş Koşulları, çev. G. Seçkin; Ü. H. Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Zedde, K., (1998), “National Identity in Museums”, Societies in Conflict: Museums and the Creation of “National Identity”, <http://www.maltwood.uvic.ca/tmr/zedde.html>.

<http://www.apikam.org.tr/index>

http://www.denizce.com/bursa_kent.asp

<http://baksimuseum.com/amaclar.html>

<http://icom.museum/ss-icr/page22.html>

http://unesco.org/culture/laws/mexico/html/_eng/page1.shtml

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi 22.08. 1977

Doğum yeri İstanbul

Lise 1989-1995 Kadıköy Kız Lisesi

Lisans 1996-2000 İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Prehistorya Anabilim Dalı

Yüksek lisans 2001-2005 Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sanat ve Tasarım Fakültesi, Müzecilik Yüksek Lisans
Programı